

Przemysław Wolski

Edukacja dwujęzyczna w Polsce — język niemiecki —

Raport ewaluacyjny
Praktyka w wybranych szkołach

Ośrodek Rozwoju Edukacji

EDUKACJA DWUJĘZYCZNA W POLSCE

JĘZYK NIEMIECKI

Raport ewaluacyjny Praktyka w wybranych szkołach

Przemysław Wolski
(Uniwersytet Warszawski)

współpraca:

Beata Kurzawińska
(Politechnika Śląska)

Agnieszka Sochal
(Uniwersytet Warszawski)

Marta Torenc
(Uniwersytet Warszawski)

oraz

Ewa Orłowska
(redakcja)

Marek Zajac
(redaktor prowadzący)

Warszawa 2010

Raport współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (www.men.gov.pl)

Publikacja tego raportu stała się możliwa dzięki szkołom dwujęzycznym,
które wspomagały ekspertów przygotowujących raport.
Pragniemy im wszystkim gorąco podziękować za tę pomoc.

© 2010. Ośrodek Rozwoju Edukacji

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
Metodologia badań	5
Szkoły z sekcjami dwujęzycznymi	6
Nauczyciele języka niemieckiego	8
Nauczyciele przedmiotów niejęzykowych	10
Lekcje przedmiotów niejęzykowych	11
Lekcje języka niemieckiego	28
Indywidualne teorie uczniów	47
Wnioski końcowe	51

Wprowadzenie

Niniejszy raport przedstawia stan sekcji dwujęzycznych z językiem niemieckim w Polsce w roku 2009. Dokument ten został opracowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej (MEN), przy współpracy Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (CODN obecnie ORE), zajmującego się doskonaleniem nauczycieli.

W raporcie poruszone są zarówno aspekty pedagogiczne i metodyczne nauczania dwujęzycznego.

Dane jakościowe odnoszą się głównie do metodyki nauczania w sekcjach dwujęzycznych - zarówno na lekcji języka niemieckiego jak i na lekcjach przedmiotów niejęzycznych. Są wynikiem:

- badania dokumentów: analiza różnych dokumentów dotyczących nauczania dwujęzycznego w klasach z językiem niemieckim, ich wdrożenia i stosowania jak również reformy matury i samej ewaluacji;
- obserwacje lekcji: w każdym z hospitowanych gimnazjów i liceów przeprowadzono hospitację (obserwację) co najmniej jednej lekcji języka niemieckiego i jednej lekcji przedmiotu niejęzycznego (PN) nauczanego po niemiecku.
- (zogniskowane) wywiady grupowe z nauczycielami: w każdej szkole badacze spotkali się z grupą nauczycieli języka niemieckiego i przedmiotów niejęzycznych (PN), po to, aby zebrać ich opinie, odczucia doświadczenia i dezyderaty związane z nauczaniem dwujęzycznym;
- (zogniskowane) wywiady grupowe z uczniami: w każdej szkole badacze spotkali się z grupą uczniów.

Dane z przeprowadzonych rozmów umożliwiają kontekstualizację przeprowadzonych hospitacji.

Główne cele raportu to opisanie i wyjaśnienie skutecznych sposobów prowadzenia lekcji, kontekstualizacja skutecznych teorii metodycznych, wskazanie słabości oraz opracowanie wniosków końcowych i zaleceń.

Metodologia badań

- a. badania ankietowe,
- b. hospitacje,
- c. wywiady grupowe z uczniami.

Szkoły z sekcjami dwujęzycznymi z językiem niemieckim.

SZKOŁA, WOJEWÓDZTWO	BADANIE ANKIETOWE	BADANIA JAKOŚCIOWE	LICZBA UCZNIÓW W KLASACH DWUJĘZCZNYCH	PRZEDMIOTY DWUJĘZCZNE
1. IX Liceum Ogólnokształcące im. Bohaterów Monte Cassino, Plac Mariacki 1, 70-547 Szczecin				
2. Gimnazjum w Zespole Szkół Nr 6, Plac Mariacki 1, 70-547 Szczecin				
3. II liceum Ogólnokształcące im. Pniewskiego, ul. Pestalozziego 7/9 80-445 Gdańsk	+		120	Technologia informacyjna Biologia Geografia
4. Zespół Szkół Salezjańskich, ul. Bałtycka 4, 10-136 Olsztyn				
5. I Liceum Ogólnokształcące, ul. Kurpińskiego 1, 64-100 Leszno	+		80	Biologia, Chemia Przedsiębiorczość, Matematyka
6. VII Liceum Ogólnokształcące im. Dąbrówki. ul. Żeromskiego 8/12, 60-544 Poznań				
7. Gimnazjum w Rosku, ul. Powstańców Wielkopolski 15, 64-730 Wieleń				
8. IX Liceum Ogólnokształcące ul. Sobieskiego 10, 85-060 Bydgoszcz				
9. VI Liceum Ogólnokształcące im. J. Kochanowskiego, ul. Kilińskiego 25 26-600 Radom	+	+	92	Chemia Geografia
10. Gimnazjum nr 23 ul. Kilińskiego 25 26-600 Radom	+		100	Geografia Chemia
11. XVII Liceum Ogólnokształcące im. A. Frycza Modrzewskiego ul. Elektoralna 5/7, 00-137 Warszawa	+	+	180	Geografia Matematyka filozofia
12. Gimnazjum Nr 42, ul. Twarda 8/12 00-105 Warszawa	+	+	145	Geografia „Landeskunde”
13. Willy-Brandt-Schule, Niemiecka Szkoła w W-wie, ul. Radosna 24, 02-956 Warszawa		+		
14. XLIX LO im. J.W. Goethego ul. F. Joliot-Curie 14, 02-646 Warszawa	+	+	80	WOS Informatyka
15. Gimnazjum Nr 25, Zespół Szkół Dwujęzycznych Nr 4, ul. Zwycięzców 44, 03-938 Warszawa		+		

16. XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego, ul. Żuromińska 4 Warszawa		+		
17. XIII Liceum Ogólnokształcące im. A. Fredry, ul. Hauke Bosaka 33, 50-447 Wrocław	+		93	Chemia, Biologia Filozofia
18. Gimnazjum Dwujęzyczne nr 48, ul. Hauke Bosaka 33, 50-447 Wrocław	+		180	Biologia, Chemia „Landeskunde“
19. Liceum Ogólnokształcące ul. Kolejowa 4, 59-500 Złotoryja				
20. VIII Liceum Ogólnokształcące im. Adama Asnyka, ul. Pomorska 105, 90-225 Łódź		+		
21. Gimnazjum Nr 43, ul. Powszechna 15 93-321 Łódź	+	+	164	Matematyka, Informatyka WOS, Historia, Plastyka
22. Liceum Ogólnokształcące, ul. Namysłowska 94, 46-081 Dobrzeń Wielki				
23. I Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza, ul. Piramowicza 36, 47-200 Kędzierzyn-Koźle				
24. Liceum Ogólnokształcące ul. Ks. Duszy 1, 47-303 Krapkowice				
25. Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. A. Einsteina, ul. Arki Bożka 1, 45-411 Opole				
26. II Liceum Ogólnokształcące ul. Pułaskiego 3, 45-062 Opole				
27. Publiczne Gimnazjum Nr 8, ul. Szymona Koszyka 21, 45-720 Opole				
28. Zespół Szkół w Oleśnie (liceum) ul. Sądowa 2, 46-300 Olesno				
29. Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 12, Gimnazjum Dwujęzyczne, ul. Płocka 16, 44-164 Gliwice		+		
30. Gimnazjum nr 13 im. I.J. Paderewskiego ul. Wręczycka 111/115, 42-200 Częstochowa				
31. I Liceum Ogólnokształcące ul. Kasprowicza 11, 47-400 Racibórz		+		
32. III Liceum Ogólnokształcące, ul. Sienkiewicza 33, 41-800 Zabrze		+		
33. VI Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza, ul. Wąska 7, 31-057 Kraków				

W badaniach wzięły udział przede wszystkim szkoły z województwa mazowieckiego i śląskiego. Część danych dostarczyły szkoły z Łodzi, Gdańska, Leszna i Wrocławia. Wśród szkół prowadzących nauczanie dwujęzyczne w zakresie języka niemieckiego ma miejsce fluktuacja. W okresie ostatnich trzech lat zamknięte zostały oddziały dwujęzyczne w jednej ze szkół woj. śląskiego, nowe oddziały powstały między innymi w Warszawie.

Nauczyciele języka niemieckiego

WYKSZTAŁCENIE	STUDIA PODYPLOMOWE	PODRĘCZNIK / PROGRAM NAUCZANIA	SZKOLENIA, ORGANIZATOR	SZKOLENIA DLA NAUCZYCIELI SZKÓŁ DWUJĘZYCZNYCH	SZKOLENIA ZAGRANICZNE	POŻĄDANA TEMATYKA SZKOLEŃ
Filologia niemiecka	Technologia informacyjna i informatyka w szkole	Genial 173/1/2009	CODN/Goethe Fit 1/2 Start Hueber LektorKlett	DSD	<i>Neue Technologien Stuttgart</i>	Informatyka z elementami dwujęzyczności DSD dla gimnazjum Egzamin gimnazjalny – jak przygotować uczniów
Filologia niemiecka kolegium		Genial Tangram Alles klar	Delfort (międzynarodowe egzaminy z języka niemieckiego) CODN/Goethe międzynarodowe egzaminy z języka niemieckiego) Centrum metodyczne MEMO WSiP, Hueber, Lektor Klett, Langenscheidt PWN Techniki zapamiętywania Egzamin gimnazjalny Matura Podstawa programowa Instytut Edukacji Ustawicznej „Wspieranie współpracy nauczycieli przedmiotu i języka obcego” <i>Vom Luther zum Bauhaus</i>	DSD Pierwsze kroki – metodyka spotkań polsko-niemieckich		Dwujęzyczność. Egzamin gimnazjalny Emisja głosu.. Praca z uczniem trudnym. Metody aktywizujące.

Wszyscy uczestnicy ankiety mieli kwalifikacje do nauczania przedmiotu, zdobyte przede wszystkim poprzez studia filologiczne. Powszechny jest udział w różnych formach doskonalenia zawodowego: studia podyplomowe, kursy wakacyjne, szkolenia, seminaria, nieformalne sposoby doskonalenia. Studia podyplomowe często nie są związane z pierwszym kierunkiem kształcenia, a dają uprawnienia do nauczania dodatkowego przedmiotu.

Uczestnicy korzystają przede wszystkim z podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego, wykorzystywanych także w nauczaniu języka niemieckiego w szkołach bez oddziałów

dwujęzycznych. Rzadko deklarowane jest korzystanie z konkretnych materiałów dodatkowych, określa się je najczęściej jako „własne”, „z Internetu” itp. Nauczyciele często nie podają programu nauczania, z którego korzystają.

W formach doskonalenia przeważają bezpłatne spotkania promocyjne organizowane przez wydawnictwa. Są one łatwo dostępne, odbywają się na terenie całego kraju, połączone są najczęściej z rozdawnictwem książek i różnego rodzaju materiałów reklamowych. Jako organizatorzy szkoleń wymieniane są również CODN, Instytut Goethego, regionalne ośrodki metodyczne, prywatne firmy szkoleniowe. Należy jednak zauważyć, że grupa nauczycieli potencjalnie zainteresowanych doskonaleniem w zakresie nauczania języka niemieckiego na poziomie zaawansowanym w klasach dwujęzycznych jest stosunkowo niewielka. Wynika to ze skromnej liczby szkół prowadzących tego typu nauczanie (34).

Pożądane tematy szkoleń można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- Szkolenia w zakresie przedmiotów kształcenia nauczycieli, wprowadzonych w roku 2004 do standardów kształcenia, które poprzednio nie występowały na studiach kształcących nauczycieli języków obcych (emisja głosu), lub występowały fakultatywnie (technologie informacyjne). Nauczyciele o dłuższym stażu odczuwają brak tego rodzaju kwalifikacji.
- Szkolenia dotyczące egzaminów (gimnazjalnego, matury, DSD).
- Szkolenia dotyczące trudności, z którymi borykają się często nauczyciele początkujący. Życzenia te są formułowane jako: „metody aktywizujące”, „praca z uczniem trudnym” itp.

Nauczyciele przedmiotów niejęzykowych

NAUCZANY PRZEDMIOT	WYKSZTAŁCENIE	STUDIA PODYPLO-MOWE / PRZYGOTOWANIE JĘZYKOWE	PODRĘCZNIK / PROGRAM NAUCZANIA	SZKOLENIA, ORGANIZATOR	SZKOLENIA ZAGRANICZNE	POŻĄDANA TEMATYKA SZKOLEŃ
Matematyka	Akademia pedagogiczna – matematyka		Niemieckie podręczniki, nasze opracowania		Letni kurs języka niemieckiego Uniwersytet Stuttgart	Formy i zasady oceny prac pisemnych, kryteria w ocenie języka obcego na lekcji przedmiotu nauczanego dwujęzycznie
Informatyka z elementami dwujęzyczności	Filologia germańska	TI i informatyka w szkole	Własne, „Wörterbäume“	Goethe-CODN Internet w nauczaniu języka niemieckiego		Tworzenie materiałów nauczania TI dla klas dwujęzycznych. Dwujęzyczność na lekcji informatyki. Zakres materiału z informatyki dla klas dwujęzycznych. Jak ciekawie przeprowadzić lekcję informatyki po niemiecku.
Chemia, matematyka	Studia wyższe techniczne	Kurs kwalifikacyjny – matematyka / Zertifikat Deutsch	Podręczniki niemieckie, słowniki techniczne, Internet	Chemia dwujęzycznie WODN Opole		Dwujęzyczne pomoce dydaktyczne

Nauczyciele przedmiotów niejęzykowych w klasach dwujęzycznych posiadają z reguły kwalifikacje do nauczania danego przedmiotu ogólnokształcącego. W zaliczonych formach doskonalenia zawodowego dominują różnego rodzaju kursy językowe. W tej grupie charakterystyczna jest duża rozpiętość posiadanych formalnych kwalifikacji językowych: od studiów filologicznych do certyfikatu na poziomie B1. Wśród nauczycieli występuje grupa rodowitych użytkowników języka. Trudno dostępne są dane dotyczące rzeczywistej kompetencji językowej nauczycieli. Pewien wgląd w to zagadnienie może dać analiza wypowiedzi uczniów oraz hospitacji lekcji. Nauczyciele z tej grupy rzadko są w stanie wymienić konkretne materiały, z których korzystają. Dominują ogólne opisy „niemieckie książki”, „Internet”, „materiały własne”. Postulowane tematy szkoleń odnoszą się do metodyki nauczania dwujęzycznego przedmiotów ogólnokształcących. Powszechnie jest wskazywanie na brak wystarczającej oferty materiałów.

Lekcje przedmiotów niejęzykowych

Szkoła / klasa:

Gimnazjum Nr 25, Zespół Szkół Dwujęzycznych Nr 4, ul. Zwycięzców 44, 3 klasa gimnazjalna

Rodzaj zajęć, temat: Wiedza o społeczeństwie w języku niemieckim, temat: *Kinderrechte*

Data, godzina: 9.50-10.35, 21 października 2009

CZAS	ZADANIE / TREŚĆ / ĆWICZENIE / RODZAJ DYSKURSU	KOMENTARZ
1-2	Rozgrzewka językowa: Kogo przedstawia zdjęcie? (Zdjęcie Janusza Korczaka) Forma pracy: plenum	Nauczycielka prowadzi zajęcia w języku niemieckim.
2-7	Wprowadzenie słownictwa dotyczącego praw dziecka. Nauczycielka odwołuje się do skojarzeń uczniów związanych z tymi zagadnieniami. Forma pracy: plenum	Zmiana kodu następuje podczas tłumaczenia słownictwa dotyczącego praw dziecka na język polski.
7-15	Czytanie tekstu dotyczącego praw dziecka z podręcznika do nauki wiedzy o społeczeństwie. Uczniowie czytają kolejne akapity na głos. Forma pracy: plenum. Po lekturze nauczycielka zadaje po polsku pytania, sprawdzając zrozumienie tekstu. Klasa pracuje z podręcznikiem do Wiedzy o społeczeństwie w języku polskim, gdyż nauczyciel musi zrealizować także program WOS w języku polskim. Materiały w języku niemieckim są przygotowywane przez nauczycielkę.	Nauczycielka prowadzi zajęcia po niemiecku. Jej zadanie jest trudne, w czasie 45 minutowej lekcji musi bowiem zrealizować dwa programy. Warto podkreślić, że w różnych sytuacjach na lekcji nauczyciel i uczniowie trzymają się języka niemieckiego. Uczeń zapominał podręcznika i zawiadamia o tym nauczycielkę po niemiecku.
15-18	Utrwalanie słownictwa związanego z prawami dziecka. Uczniowie mają za zadanie dopasowanie słownictwa niemieckiego do jego polskich odpowiedników. Uczniowie pracują w grupach i są bardzo aktywni, pomagają sobie, tłumaczą niezrozumiałe kwestie.	Nauczycielka rozdaje kartki z przygotowanym przez siebie zadaniem. Nauczycielka krąży wśród uczniów, poprawia wymowę i akcent wyrazów, które są dla uczniów trudne.
18-20	Sprawdzenie zadania wykonywanego przez grupy na forum. Nauczycielka umieszcza na tablicy polskie wyrażenia, uczniowie podają ich niemieckie odpowiedniki.	
20-22	Uczniowie mają za zadanie sporządzić notatkę dotyczącą przedstawionych na zajęciach treści w języku polskim.	Nauczycielka bardzo dokładnie określa zadanie, które uczniowie mają wykonać.
23-24	Sprawdzanie wykonania zadania na forum klasy. Dwóch uczniów odczytuje notatkę.	

24-26	Quiz dotyczący praw dziecka. Uczniowie samodzielnie zakreślają odpowiedzi.	Nauczycielka przygotowała quiz w języku niemieckim i dokładnie określiła czas na wykonanie zadania. (2 minuty) Czas, w którym uczniowie pracują nauczycielka przeznacza na zapisanie na tablicy następnego ćwiczenia.
26-31	Sprawdzanie zadania na forum.	
31-33	Wspólne czytanie tekstu dotyczącego łamania praw dziecka. Tekst w języku polskim z podręcznika do Wiedzy o społeczeństwie.	Nauczycielka wykorzystuje ten czas także na poprawę wymowy, akcentu, treści i dodatkowe wyjaśnienia.
33-35	Zadaniem uczniów jest dobranie niemieckich nazw dotyczących łamania praw dziecka zapisanych przez nauczycielkę na tablicy do ich polskich odpowiedników, znanym uczniom z tekstu z podręcznika.	Nauczycielka dokładnie określa czas przeznaczony na zadanie i trzyma się tego konsekwentnie.
	Sprawdzenie zadania na forum.	
35-38	Uczniowie sporządzają notatkę dotyczącą omówionego zagadnienia w języku polskim.	Kiedy w klasie robi się głośno, nauczycielka ucisza klasę w języku niemieckim.
38-40	Nauczycielka odczytuje historię dotyczącą praw ucznia (po niemiecku). Czasami robi przerwę i uczniowie trafnie uzupełniają luki, ponieważ słowa się powtarzają.	
39-41	Część słów nauczycielka zapisała na tablicy w czasie kiedy uczniowie sporządzali notatkę. Forma pracy: plenum	
41-44	Nauczycielka zadaje pytania dotyczące praw ucznia, które to pytania są osadzone w realiach znanych uczniom z ich szkolnych doświadczeń.	
45	Nauczycielka podaje adres strony internetowej, na której uczniowie mogą znaleźć więcej informacji na temat praw dziecka.	Nauczycielka kontroluje wypowiedzi poprawiając uczniów po wypowiedzeniu całego zdania lub też jego fragmentu. Nauczycielka jest zmuszona do prowadzenia zajęć w dwóch językach. Zobowiązują ją do tego program zajęć. Jednak w klasie przeważa język niemiecki. Językiem wykładowym jest język niemiecki. Nauczycielka stara się bardzo aktywizować uczniów. Uczniowie chętnie zabierają głos na zajęciach.

Szkoła / klasa:

XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego, ul. Żuromińska 4, 2 klasa liceum

Rodzaj zajęć, temat: informatyka w języku niemieckim

Data, godzina: 11.45-12.30, 5 listopada 2009

Czas	Zadanie / treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	komentarz
1-2	Nauczyciel wita klasę i pyta kilku uczniów o ich samopoczucie.	Nauczyciel jest native speakerem i nie zna języka polskiego, w Polsce pracuje od dwóch miesięcy. Zajęcia są prowadzone konsekwentnie w języku niemieckim. Czasami nauczyciel wtrąca polskie słowo, którego gdzieś się nauczył lub pyta uczniów o polski odpowiednik. Powoduje to niestety utrwalanie się błędów, np. kiedy nauczyciel pyta o polski odpowiednik słowa <i>Rechner</i> (w znaczeniu komputer), jeden z uczniów odpowiada kalkulator i wszyscy uczniowie zapisują błędną odpowiedź. Nauczyciel nie jest w stanie wyłapać takich niuansów z powodu nieznamości języka polskiego. Atmosfera w czasie zajęć jest bardzo przyjemna, widać, że nauczyciel i uczniowie chętnie ze sobą pracują.
2-6	Rozgrzewka językowa: tworzenie hipotez do obrazka. Nauczyciel rozdał uczniom obrazki, związane z tematyką komputerową. Praca w parach.	Nauczyciel dokładnie określa czas przeznaczony na zadanie i jest konsekwentny. Spaceruje po klasie i pomaga uczniom. Uczniowie pytają po niemiecku o słowa, wyrażenia. Czasem pytają się nawzajem po polsku o słowa, których chcieliby użyć opisując obrazek. Nauczyciel przerywa wtedy te konsultacje i prosi, aby mówili po niemiecku. Nauczyciel poprawia błędy od razu, szczególnie te, które dotyczą słownictwa związanego z tworzeniem hipotez i przypuszczeń. Nauczyciel chwali uczniów i ich pracę. Uczniowie dobrze opanowali słownictwo, nauczyciel zwraca szczególną uwagę na poprawną wymowę i akcent.

6-8	Chętni uczniowie mówią o swoich hipotezach dotyczących obrazka.	Nauczytel nakazuje uczniom dokładnie przeczytać polecenie i upewnia się czy uczniowie na pewno je rozumieją. Nauczyciel określa też czas przeznaczony na zadanie.
8-10	Uczniowie otrzymują kartki ze zdjęciami i rysunkami różnych części i akcesoriów komputerowych. Nauczyciel kolejno pyta uczniów o podanie niemieckich słów. Forma pracy: forum	
10-13	Uporządkowanie tekstu dotyczącego różnych części komputera i zadań jakie dzięki tym częściom możemy wykonać. Czytanie polecenia: praca samodzielna, uporządkowanie tekstu: praca w parach.	Nauczytel określił dokładnie zachowania sprzedawcy i kupującego w sklepie komputerowym, określił także ilość produktów, jakie ma nabyć kupujący (5). Uczniowie otrzymują dość dużo czasu na przygotowanie tego zadania, ale ma to być bardzo rzeczowy dialog, a nie mały small talk.
13-15	Sprawdzenie poprawności wykonania polecenia na forum klasy.	Uczniowie mają do dyspozycji słowniki niemiecko-niemieckie, po które sięgają niezwykle chętnie. Nauczyciel pomaga uczniom mającym problemy z tym zadaniem.
15-45	Zadaniem uczniów jest przygotowanie dialogu w sklepie komputerowym wg scenariusza opracowanego przez nauczyciela. Uczniowie pracują w parach.	Uczniowie otrzymują 30 minut na przygotowanie tego polecenia. Rezultaty będą sprawdzone i ocenione na następnych zajęciach.

Szkoła / klasa:

Gimnazjum ul. Twarda, Warszawa, klasa 3D

Rodzaj zajęć, temat: Religioznawstwo krajów niemieckojęzycznych, Omówienie wypracowań

Data, godzina: 21.10.2009, 09.50-10.35

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
00-02	Nauczytel wita się z uczniami, sprawdza obecność. Przedstawia cel lekcji. Zapozna uczniów z przebiegiem egzaminu DSD1.	
02-18	Nauczytel podaje termin egzaminu, wymienia i zapisuje na tablicy poszczególne części i format zadań egzaminu DSD1 w części pisemnej i ustnej, podaje czas na wykonanie poszczególnych zadań i punktację. Omawia warunki zaliczenia egzaminu. Pobieźnie prezentuje przykładowy arkusz egzaminacyjny, jednak uczniowie widzą go tylko z daleka. Uczniowie słuchają nauczyciela. W trakcie	

	<p>uczniowie nie zadają pytań. Pod koniec nauczyciel zadaje pytanie, jeden uczeń reaguje.</p> <p>N: <i>Gibt es eine Frage dazu?</i></p> <p>U: <i>Wie lange sollte der Aufsatz sein?</i></p> <p>N: <i>230 Wörter</i></p>	
19-22	<p>Nauczyciel prosi o zanotowanie 8 czasowników, m. in. <i>helfen, sitzen, finden, nehmen, sehen, sprechen</i>. Następnie prosi uczniów o zapisanie do zeszytów form podstawowych tych czasowników. Uczniowie czytają na głos formy, nauczyciel kontroluje. Uczniowie tworzą poprawnie formy.</p>	
23-29	<p>Uczniowie otrzymują polecenie, utworzenia zdań z czasownikami, które pasują do historii, którą aktualnie omawiają na zajęciach [fragment z książki „<i>Bitterschokolade</i>” M. Pressler].</p> <p>Uczniowie tworzą zdania i czytają na głos, nauczyciel poprawia:</p> <p>U: <i>Der Lehrer nahm den Text von Franziska.</i></p> <p>N: <i>Der Satz ist nicht korrekt, wir müssen noch eine Silbe nehmen:</i> [zapisuje na tablicy]</p> <p><i>Der Lehrer nahm Franziska den Text weg.</i></p>	<p>Nauczyciel podaje poprawną wersję zdania, zapisuje na tablicy. Zapis uzupełnia komentarz metajęzykowy (<i>j-m etwas wegnehmen</i>)</p>
30-36	<p>Nauczyciel dyktuje zdanie, które wybrał z jednego z wypracowań :</p> <p><i>Vor dem Mädchen saß Carola, die Franziska, deren Mutter aus England kommt, um einen Spickzettel bat.</i></p> <p>Nauczyciel stwierdza, że zdanie jest za bardzo skomplikowane i przestrzega przed tego typu konstrukcjami na egzaminie ze względu na zbyt duże ryzyko błędów. Prosi uczniów o określenie informacji, jakie to zdanie zawiera. Uczniowie udzielają poprawnych odpowiedzi, zapisują zdania z poszczególnymi informacjami w zeszytach, np. <i>Carola bat Franziska um einen Spickzettel.</i></p>	
37-44	<p>Nauczyciel oddaje uczniom poprawione wypracowania i prosi uczniów, aby zapoznali się z poprawkami.</p> <p>N: <i>Lies den Aufsatz. Wenn du Wörter findest, die wir heute verwendet haben, dann weißt du, ob das richtig oder falsch war.</i></p>	
45	<p>Nauczyciel zadaje pracę domową, rozdaje karteczki z pytaniami do 11 rozdziału książki</p>	<p>Uczniowie porozumiewają się na poziomie B1. Czas na wypowiedzi zarezerwowany jest</p>

	„Bitterschokolade”. Uczniowie mają przeczytać ten rozdział i odpowiedzieć na pytania.	głównie dla nauczyciela (proporcja wypowiedzi nauczyciela do wypowiedzi uczniów ca. 95:5). Nauczyciel utrzymuje dyscyplinę.
--	---	---

Szkoła / klasa:

Radom, LO im. J. Kochanowskiego, klasa 2N, obecnych 30 uczniów

Rodzaj zajęć, temat: geografia, j. niemiecki, temat: Środowisko przyrodnicze a działalność człowieka (uczniowie mieli geografię w j. niemieckim w gimnazjum, teraz kontynuują), pracują z podręcznikiem: Geografia na czasie, B. Lenartowicz, Z. Wilczyńska, M. Wójcik

Data, godzina: 23.10.2009, godz. 9.50-10.35

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
00-05	Sprawy organizacyjne, podanie tematu: <i>Die Veränderungen der Umwelt und die menschliche Tätigkeit.</i>	32 uczniów, 30 obecnych
05-20	<p>Nauczycielka omawia z uczniami prezentację (materiał wizualny) na temat wpływu działalności człowieka na środowisko. Pokazując kolejne zdjęcia, zadaje pytania, zwraca uwagę na najważniejsze procesy wynikające z wpływu działalności człowieka na środowisko.</p> <p>N: <i>Wie lebten die Urmenschen? Was gab es? Wie veränderte sich die Natur?</i> U: <i>Ackerland</i> U: <i>Sie bauten Häuser</i> U: <i>Möbel in den Häusern</i> N: <i>und dann?</i> U: <i>sie bauten Städte</i> N: <i>Was brauchten sie noch?</i> U: <i>Feuer, um zu kochen</i></p> <p>N: <i>Ja, kochen, beheizen. Was kommt im 19. Jh.?</i> (zdjęcia zniszczonych krajobrazów, fabryki) U: <i>Industrie</i> U: <i>Fabriken</i> U: <i>industrielle Revolution</i> N: <i>Was haben die Menschen dadurch erreicht?</i> U: <i>neue Technologien</i> U: <i>Leben war bequem</i> U: <i>Produktion</i> U: <i>schneller, schneller reisen</i> U: <i>Elektrizität</i> N: <i>Das zerstörte die Umwelt. Was sehen wir?</i> (kominy fabryczne) U: <i>Rauch von Fabriken</i> N: <i>Was verursacht er?</i> U: <i>Luftverschmutzung</i> U: <i>Ozonloch</i></p>	<p>Lekcja prowadzona w jednym kodzie (j. niemiecki), w j. polskim pada jedynie kilka terminów.</p> <p>Zdjęcia b. dobrej jakości, dobrane zgodnie z celem dydaktycznym. Wysoka kompetencja medialna nauczyciela.</p> <p>Uczniowie zgłaszają się zasadniczo samodzielnie do odpowiedzi, rzadziej nauczyciel wskazuje konkretnych uczniów. Klasa jest aktywna, skoncentrowana.</p> <p>Terminologia w całości jest uczniom dobrze znana. Nie wszyscy uczniowie znali wyraz <i>Rauchwolke</i>, nauczycielka tłumaczy w j. niemieckim i głośno powtarza nowy wyraz. Zdjęcia dobrze kontekstualizują słownictwo. Nauczycielka odwołuje się do postaw i emocji uczniów (np. jak się czujecie, gdy widzicie zniszczone krajobrazy?)</p>

	<p>U: <i>Saurer Regen</i> U: <i>Zerstörte Natur</i></p> <p>N: <i>Was spürst du, wenn du so was siehst?</i> U: <i>traurig</i> U: <i>es ist schade</i> U: <i>man denkt, dass Menschen ihre eigene Natur zerstört, zerstören, es passiert so, das ist tragisch</i></p> <p>N: <i>Was ist auch noch zerstört?</i> U: <i>Tiere</i> U: <i>Insekten,</i> U: <i>kleine Tiere</i> U: <i>Boden</i></p> <p>N: <i>Der Boden ist kaputt, warum?</i> U: <i>Versäuerung</i> U: <i>Abholzung</i> U: <i>Erosion</i> U: <i>Versalzung von dem Boden</i></p> <p>N: <i>Und hier? (zdjęcie przedstawiające smog)</i> U: <i>Eine Stadt, wo sind viele Rauchwolken</i></p> <p>N: <i>Haben wir solche Bilder bei uns? In der Stadt?</i> U: <i>Nein</i> N: <i>Und wo in Polen?</i> U: <i>in Schlesien</i></p> <p>N: <i>Was ist hier passiert mit der Umgebung?</i> U: <i>Es gibt keine Flora</i> U: <i>Luftverschmutzung</i></p> <p>N: <i>Aber die Luftverschmutzung ist nicht lokal, das hat globale Folgen. Was ist hier passiert?</i> U: <i>Starke Veränderungen im Klima</i></p>	
21-23	<p>Nauczyciel tłumaczy polecenie: <i>Jede Gruppe bekommt einen Text. Diese Tätigkeiten betreffen alle Sphären. Welche Sphären kennt ihr?</i> Uczniowie odpowiadają chórem w j. niemieckim: <i>Litosphäre, Atmosphäre, Pedrosphäre, Biosphäre</i> N: <i>Gut. Was passiert in welcher Sphäre?</i> Nauczyciel rozdaje grupom teksty (7 grup).</p>	
24-27	<p>Uczniowie czytają otrzymane fragmenty, muszą znaleźć najważniejsze informacje dotyczące zjawisk.</p>	(por. tekst w załączniku)
28-36	<p>Grupy prezentują wyniki, czytają wybrane fragmenty tekstu dotyczące zmian w środowisku. W trakcie prezentacji nauczyciel zadaje pytania sprawdzające i pogłębiające zrozumienie:</p>	<p>Kontrola rozumienia tekstów, nauczyciel zwraca uwagę na terminy: <i>Monokulturenanbau, Versäuerung.</i> Semantyzacja w j. niemieckim.</p>

	<p>N: <i>Welchen Einfluss hat die Abholzung auf die Umwelt?</i> N: <i>Wie verstehst du Monokulturenanbau?</i> U: <i>Wenn in einem Gebiet wachsen nur dieselben Pflanzen. Der Boden wird unfruchtbar.</i></p> <p>N: <i>Es kommt zu Versäuerung, was ist das?</i> ... N: <i>Was kann passieren, wenn wir im Sommer keine Sonnencreme benutzen?</i> U: <i>Krebs</i> U: <i>Schwächung des Immunsystems</i> U: <i>jak jest oparzenie?</i> N: <i>Hautbrand, Ja, aber es geht auch Tiere und Pflanzen an...</i> U: <i>Saure Regen entstehen</i></p>	<p>Nauczyciel podsumowuje najważniejsze problemy, kontroluje zrozumienie.</p>
37-41	<p>Nauczyciel pokazuje schemat, tłumaczy w j. niemieckim powstawanie efektu cieplarnianego. Potem zadaje pytania:</p> <p>N: <i>Was verursacht das Ozonloch?</i> U: <i>CO2, FCKW</i> N: <i>Wo befinden sich diese...?</i> U: <i>Kühlschränke, Spreys</i> N: <i>und Klimaanlage</i> U: <i>ja, Klimaanlage</i></p>	
42-44	<p>Nauczyciel rozmawia z uczniami na temat możliwości redukcji negatywnych skutków działalności człowieka dla środowiska:</p> <p>N: <i>Diese Prozesse sind nicht neu. Seit 40 Jahren machen wir nicht viel, aber etwas machen wir. Was machen die Regierungen?</i> U: <i>Verbot in manchen Ländern</i> N: <i>Was müssen wir machen, um diese Prozesse zu stoppen?</i> U: <i>keine künstlichen Dünger verwenden</i> U: <i>Wir können Wasser sparen</i> N: <i>Wer hat über alternative Energiequellen gehört? Kann man so viel Energie gewinnen?</i> (zdjęcie parków z wiatrakami) Nauczycielka wyraźnie wymawia wyraz <i>Windmühlen</i>, dodatkowo wyraz wyświetlony jest na slajdzie. N: <i>Sind sie umweltschädlich?</i> N: <i>Was noch? Atomkraftwerke?</i> A jak to jest „odpady atomowe?” (uczniowie odpowiadają po niemiecku <i>Atommüll</i>)</p>	<p>Rozmowa w j. niemieckim, uczniowie operują wymaganym słownictwem.</p>

	N. pokazuje kolejne zdjęcia, uczniowie po niemiecku komentują: <i>Biomasse, Wasserkraftwerke</i> .	
44-45	Praca domowa: przeanalizować teksty i przeczytać tekst z podręcznika. Uczniowie mają podręcznik w j. polskim, na lekcji przerabiają materiał w j. niemieckim (teksty tłumaczone samodzielnie przez nauczycielkę), w domu sami czytają teksty w j. niemieckim pod kątem terminologii, na lekcji nie ma na to czasu. Do dyspozycji mają tyle samo czasu co klasy jednojęzyczne, godzinę tygodniowo).	

Nauczanie frontalne, nauczyciel kieruje przebiegiem dyskursu, zadaje pytania, uzupełnia odpowiedzi.

Szkoła / klasa:

LO im. Frycza-Modrzewskiego, kl. 2b

Rodzaj zajęć, temat: geografia, temat: „Gleby – rozwiązywanie zadań/ *Boden – Aufgaben*”

Data, godzina: 27.10.2009, godz. 8.55-9.40

Czas	Zadanie / treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
0-2	Nauczyciel sprawdza obecność, część klasy jest nieobecna ze względu na próbny egzamin DSD (7 osób). Nauczyciel zapisuje temat: „Gleby – rozwiązywanie zadań. <i>Boden – Aufgaben</i> ”	
3-5	Nauczyciel sprawdza pracę domową (etapy powstawania gleby), nie wszyscy uczniowie odrobili pracę, Nauczyciel usprawiedliwia uczniów (tak, ale mieliście ostatnio tyle nauki, zróbcie tę pracę) Jedna uczennica czyta tekst i mówi, które terminy podkreśliła. Nauczyciel chwali uczennicę: „Agnieszko, zrobiłaś to naprawdę bardzo ładnie”.	Lekcja jest prowadzona głównie w j. polskim, Uczniowie czytają zadania w j. niemieckim. oraz polskim. Nauczyciel mówi w rozmowie po lekcji, że część materiałów niemieckojęzycznych to jej samodzielne opracowania bądź tłumaczenia. Materiały CODN nie zawsze są zgodne, jej zdaniem, z terminologią wymaganą na maturze międzynarodowej.
6-10	„Następne zadania będą sprawdzały waszą intuicję”. Nauczyciel rozdaje zadania w j. polskim i niemieckim. Uczniowie otwierają atlasy. N: <i>Jetzt arbeiten wir in Gruppen – zu zweit.</i> Uczniowie podają nazwy gleby oraz przyporządkowują im cechy. Zadanie z wykorzystaniem techniki przyporządkowania. (por. zadanie 1 w j. polskim w załączniku po polsku).	
11	Uczniowie czytają odpowiedzi. Wszystkie prawidłowe.	

12-17	<p>N: <i>Jetzt machen wir Aufgabe 1 auf deutsch</i> (por. Zadanie 1 w j. niemieckim w załączniku po niemiecku). Uczniowie tłumaczą niemieckie pojęcia na j. polski. Do niektórych pojęć nauczyciel zadaje pytanie dodatkowe. Nauczyciel zwraca uwagę na prawidłową wymowę.</p>	
18-19	<p>Uczniowie robią zadanie 2 (por. zadanie 2 w j. niemieckim w załączniku po niemiecku). Przyporządkowują definicje dotyczące procesów tworzenia gleb do odpowiednich pojęć.</p>	
20	<p>Nauczyciel zadaje pytanie: <i>Nennt die Bodenbildungsfaktoren</i> (por. zadanie 3 w j. niemieckim w załączniku po niemiecku).</p> <p>Uczniowie wymieniają: <i>Ausgangsgestein, Relief, Pflanzen, Zeit, Klima, Menschentätigkeit, Tiere</i></p>	
21	<p>Nauczyciel zadaje po polsku pracę domową, zadanie IV i V (por. załącznik po niemiecku).</p>	
22-23	<p>Nauczyciel pyta uczniów o nazwy gleb – wymienia w j. polskim, uczniowie mają podać niemieckie odpowiedniki.</p>	
24-32	<p>N: Czy pamiętacie, jakie wyróżniamy profile glebowe? Uczniowie nie pamiętają, więc nauczyciel przechodzi do zadania 3 (por. zadanie 2 w j. polskim w załączniku po polsku). Nauczyciel rysuje na tablicy schemat gleby bielcowej i obok zapisuje nazwy poziomów glebowych w j. polskim i niemieckim.</p> <p>N.: Co oznacza pojęcie <i>Eluvialhorizont</i> po polsku? N: Co oznacza pojęcie <i>Illuvialhorizont</i> po polsku? Co Wam będzie łatwiej zapamiętać? <i>Eluvialhorizont</i> czy <i>Auswaschungshorizont</i>? <i>Illuvialhorizont</i> czy <i>Anlagerungshorizont</i>?</p> <p>N: Pamiętajcie, gleba brunatna nie będzie miała poziomu eluwialnego. Na maturze musicie znać gleby, które występują w naszej szerokości. Myślę, że sobie radzicie z rozpoznawaniem poziomów glebowych.</p>	
33-38	<p>N: Teraz zadanie 8, a pozostałe zadanie jako praca domowa. Spójrzcie na schemat i powiedzcie, jaka jest różnica: <i>Natürliche und erworbene Bodenfruchtbarkeit</i>? Kto na podstawie schematu po niemiecku wytłumaczy?</p>	<p>Błędy językowe w materiale.</p> <p>Nauczyciel zasadniczo prowadzi lekcję po polsku. Unika mówienia w j. niemieckim, na lekcji nie padają dłuższe wypowiedzi, najczęściej czyta gotowe polecenia zadań w j. niemieckim.</p>

	Wyznaczona uczennica omawia schemat w. niemieckim, Nauczyciel mówi: Nie jestem zadowolona, jeszcze raz. Co jest zależne od czego? Nauczyciel sam omawia schemat w j. polskim, pyta uczniów o poszczególne terminy.	
39-45	N: Teraz mamy zadanie na słownictwo. Uczniowie otrzymują tekst <i>Tortenboden</i> , wskazane osoby czytają kolejne fragmenty. Nauczyciel pyta: Jaki tytuł dalibyście temu wierszykowi? U: <i>Bodenbildung</i> . Nauczyciel zadaje trzecią pracę domową: Napiszcie na podstawie tego wierszyka schemat tworzenia gleb. Poza tym utwalcie nazwy gleb.	

Szkoła / klasa:

Willy-Brandt-Schule Warszawa, klasa 6p, nauczyciel: native-speaker znający język polski, klasa liczy 9 uczniów.

Rodzaj zajęć, temat: matematyka, temat: Nauczyciel nie podał tematu (były to działania na liczbach dziesiętnych)

Data, godzina: 3.11.2009, godz. 11.35-12.20 (uczniowie mieli już wcześniej jedną godzinę matematyki)

Czas	Zadanie / treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-6	Nauczyciel pokazuje na folii dwa przykłady na dodawanie i odejmowanie ułamków dziesiętnych, prosi o wybrane jednego z nich i obliczenie wyniku: a) $-2,9 - 3,8 + 4,2 - 2,9 =$ b) $-2,9 + 3,8 + 4,2 - 4,2 =$ N: <i>Ihr habt eine Aufgabe zur Wahl. Welche wählt ihr? Sagt mir das Ergebnis.</i> Uczniowie wykonują obliczenia. Nauczyciel pyta o wynik. Dodatkowo pyta, które działanie było łatwiejsze i w jaki sposób uczniowie obliczyli wynik.	Nauczyciel prowadzi lekcję w j. niemieckim. Część uczniów odpowiedzi udziela w j. polskim, mniejsza część próbuje po niemiecku. Nauczyciel akceptuje obie możliwości. Nauczyciel nie reaguje na błędy językowe. Formy pracy: głównie praca samodzielna, w mniejszym zakresie nauczanie frontalne oraz plenum. W j. niemieckim wyłącznie interakcje: N-U, w j. polskim. U-U.
7-10	To samo, kolejne dwa działania, jedno do wyboru. a) $-2,7 + 3,8 + 3,6 + 1,8 - 0,6 =$ b) $2,9 + 4,3 + 0,7 - 0,9 =$ N.: <i>Wie kann man hier einfach rechnen?</i> Wskazani uczniowie łączą na tablicy strzałkami poszczególne liczby i mówią, w jaki sposób wylczyli wynik.	

11-26	<p>Nauczyciel prosi uczniów o otwarcie podręcznika: N: „Lest und macht Aufgabe 3”. Uczniowie nie rozumieją polecenia, jeden uczeń pyta: U: <i>fasse, was ist das?</i> N: <i>fasse zusammen, zusammen fassen</i>, Nauczyciel wykonuje gest. Nauczyciel podchodzi kolejno do każdego ucznia i sprawdza wyniki. N: <i>Das ist richtig.</i> N: <i>Das Ergebnis ist falsch. Rechne noch einmal.</i> N: <i>Vergleichen wir jetzt gleich Aufgabe Nummer drei.</i> Nauczyciel pokazuje folię z zadaniem z podręcznika. Prosi uczniów o podchodzenie do tablicy i zaznaczanie markerem, w jaki sposób wyliczali wyniki. Pierwszy przykład uczniowie robią wspólnie z nauczycielem.</p> <p>N: <i>Wie kann man diese Aufgabe rechnen?</i> W międzyczasie uczniowie zaczynają przesuwac projektor i dokuczac nauczycielowi. Nauczyciel ma problemy z utrzymaniem dyscypliny. Sytuacja powtarza się kilka razy także, kiedy inni uczniowie łączą na tablicy poszczególne liczby strzałkami.</p>	
27-44	<p>Uczniowie mają zrobić zadanie 1 z podręcznika (działania na ułamkach dziesiętnych i zwykłych, dodawanie i odejmowanie). Nauczyciel sprawdza wyniki podchodząc do poszczególnych uczniów. Niektórzy uczniowie odpowiadają na pytanie o wynik po niemiecku.</p>	
45	<p>Nauczyciel zadaje pracę domową: zadanie nr 4 z podręcznika (uczniowie mają podręcznik w j. niemieckim).</p>	

Szkoła / klasa:

III Liceum, I LO w Raciborzu

LEKCJA GEOMETRII, 45 minut

Temat: Walec (Zylinder)

Cele: Wprowadzenie podstawowych pojęć dotyczących figur obrotowych na przykładzie walca, obliczanie pola powierzchni i objętości

Czas	Zadanie / Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
5	<p>1. Czynności wstępne: - przywitanie - sprawdzenie listy obecności - sprawdzenie pracy domowej</p>	<p>Nauczyciel / uczniowie</p>	<p>Język niemiecki</p>	

5	2. Prezentacja tematu: <i>Zylinder</i> Przypomnienie podstawowych pojęć geometrycznych w języku niemieckim dotyczących figur i brył	Nauczyciel zadaje pytania, uczniowie odpowiadają	Faza dwujęzyczna (<i>der Kreis, das Rechteck, das Quadrat, die Höhe, der Radius, das Durchmesser, die Oberfläche, die Grundfläche, die Deckfläche, itd.</i>)	Uczniowie nie mają kłopotu z podstawowym słownictwem
10	2.1 Ksero z rysunkami i zadaniami -Omówienie rysunków przedstawiających dwa rodzaje walców (<i>der senkrechte Zylinder, der schiefe Zylinder</i>) - Krótka demonstracja, w jaki sposób powstaje walec	Nauczyciel	Materiały w języku niemieckim. Wyjaśnienia głównie w języku niemieckim, nauczyciel upewnia się, czy uczniowie rozumieją pojęcia	
5	2.2 Zadanie z lukami	Uczniowie Nauczyciel sprawdza poprawność wykonania zadania	Komunikacja odbywa się wyłącznie w języku niemieckim, trudniejsze pojęcia podawane są z polskimi odpowiednikami	Rysunki brył wraz z oznaczeniami i opisem doskonale pomagają w zrozumieniu zagadnienia
5	2.3 Obliczanie pojemności oraz powierzchni całkowitej walca - wzory	Nauczyciel/uczniowie	Faza dwujęzyczna, Utrwalanie pojęć w języku niemieckim: <i>die Höhe, der Radius, die Oberfläche, die Mantelfläche, die Querschnittfläche</i>	Na podstawie rysunków uczniowie uzupełniają wzory, mogą posługiwać się językiem polskim.
10	2.4 Zadania	Uczniowie / nauczyciel	Zadania sformułowane są w języku niemieckim, uczniowie mogą udzielać odpowiedzi w języku polskim	
5	3. Objaśnienie zadania domowego	Nauczyciel	Język niemiecki	Uczniowie mają za zadanie odnaleźć bryłę o największej objętości na podstawie przekrojów tych brył.

<p>Szkoła / klasa: II Gimnazjum, Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 12 w Gliwicach LEKCJA GEOMETRII, 45 minut Temat: Konstrukcja stycznej do okręgu Cele: Wprowadzenie podstawowych pojęć dotyczących stycznej, własności kątów w kole oraz odpowiedniego słownictwa w języku niemieckim.</p>				
Czas	Zadanie/Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
8	1. Czynności wstępne: - przywitanie	Nauczyciel / uczniowie	Język niemiecki/ język polski, uczniowie	

	-sprawdzenie listy obecności - omówienie pracy domowej - powtórzenie wiadomości z poprzedniej lekcji		omawiają położenie prostych i okręgów	
5	2. Prezentacja tematu: <u>Die Tangente</u>	Nauczyciel pyta o definicję stycznej do okręgu	Faza dwujęzyczna: Na tablicy pojawiają się kartki z pojęciami: <i>die Passante, die Tangente, die Sekante</i> . Uczniowie dopasowują definicję do pojęć. Definicje formułowane są w obu językach.	Praca z podręcznikiem podawanie przykładów
5	2.1 Zadanie konstrukcyjne: Nauczyciel formułuje zadanie: dany jest okrąg i należy skonstruować do niego styczną. Nauczyciel pytaniami naprowadza na dwie możliwości: przez punkt należący do okręgu oraz punkt nie należący do okręgu.	Nauczyciel / Uczniowie	Nauczyciel upewnia się, że uczniowie rozumieją pojęcia: <i>der Kreis, der Radius, der Schnittpunkt, die Senkrechte, die Mittelsenkrechte</i> , uczniowie mogą wypowiadać się w obu językach.	Na tablicy nauczyciel rysuje okrąg, tworzy konstrukcję
10	2.2 Analiza zadania konstrukcyjnego	Uczniowie, nauczyciel	Uczniowie uczestniczą w analizowaniu konstrukcji, przypominają o stycznej, kącie wpisanym opartym na półokręgu. Podział odcinka na połowy. W miarę możliwości uczniowie używają języka niemieckiego.	
5	2.3 Opis konstrukcji	Nauczyciel / uczniowie	Faza dwujęzyczna, Uczniowie wraz z nauczycielem opisują konstrukcję.	Nauczyciel wpisuje do tabeli na tablicy wyniki analizy konstrukcji.
5	2.4 Zadanie1: Wykreślenie stycznej	Uczniowie / nauczyciel	Uczniowie kreślą w zeszytach styczną. Praca indywidualna, komunikacja w języku niemieckim.	Nauczyciel pomaga w wykonaniu zadania.
5	2.5 Zadanie 2: Odnalezienie w podręczniku konstrukcji stycznej przez punkt należący do okręgu. Analiza konstrukcji.	Uczniowie	Praca z podręcznikiem. Omówienie konstrukcji na forum klasy. Uczniowie starają się wypowiadać w języku niemieckim.	
2	3. Omówienie pracy domowej.	Nauczyciel	Wykonanie konstrukcji zgodnie z poleceniem.	

Szkoła / klasa:

II Liceum, III LO w Zabrze

LEKCJA HISTORII, 45 minut

Temat: Wojna trzydziestoletnia

Cele: Zapoznanie uczniów z przyczynami oraz skutkami wojny trzydziestoletniej.

Czas	Zadanie / Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
2	1. Czynności wstępne: -przywitanie -sprawdzenie listy obecności	Nauczyciel / uczniowie		
7	Powtórzenie wiadomości z poprzedniej lekcji - wojny włoskie - objęcie hegemonii w Europie Zachodniej (Habsburgowie).	Nauczyciel / uczniowie	Odpowiedzi na pytania nauczyciela w języku niemieckim, ewentualnie polskim.	
5	2. Prezentacja tematu: <u>Wojna trzydziestoletnia</u> Wprowadzenie – folia 1	Nauczyciel	Faza dwujęzyczna Na podstawie ilustracji ukazującej defenestrację praską oraz ulotkę obwieszczającą zakończenie wojny nauczyciel wyjaśnia przyczyny i charakter konfliktu: -wojna wyznaniowa -rywalizacja Habsburgów i państw katolickich z protestantami o hegemonię.	
5	2.1 Prager Fenstersturz / Defenestracja praska:	Nauczyciel / uczniowie	Wyjaśnienie okoliczności: - 1609 – utworzenie Ligii Katolickiej - 1618 – zgromadzenie protestanckie - 23 maja 1618 wyrzucenie cesarskich urzędników przez okno. Główne pojęcia tłumaczone na język niemiecki.	
5	2.2 I etap wojny tzw. wojna czeska 1618-1621/folia - zawiązanie rządu protestanckiego - rola Śląska - objęcie przez Ferdynanda korony Węgier i Czech -Fryderyk V przywódca Unii Protestanckiej - powstanie antyhabsburskie na Węgrzech (Gabor Bethlen)	Nauczyciel	Na folii przedstawione zostaje kalendarium przebiegu I etapu wojny, nauczyciel upewnia się, czy uczniowie rozumieją pojęcia wprowadzane w języku niemieckim.	Informacje przekazywane w formie wykładu.

	- klęska protestantów – utrata autonomii Czech.			
3	2.3. II etap wojny – Okres duński 1625-1629 - przystąpienie Danii do wojny - pokój w Lubece/folia	Nauczyciel	C.d. kalendarium wojny, język polski i język niemiecki.	Wykład c.d.
3	2.4. III etap wojny – Okres szwedzki 1630-1635/folia - udział Gustawa Adolfa - 1632 bitwa pod Lützen - 1633 pokonanie wojsk szwedzkich.	Nauczyciel / uczniowie	c.d. kalendarium na folii Faza dwujęzyczna	Wykład c.d.
4	2.5 IV etap - Okres francusko-szwedzki 1635-1648 - wsparcie protestantów przez Francję - bitwa pod Lens - 1648 zawarcie pokoju (pokój westfalski).	Nauczyciel/Uczniowie	C.d. kalendarium na folii Faza dwujęzyczna.	Wykład c.d.
10	3. Ćwiczenie podsumowujące <i>Politische Bestimmungen</i> <i>Religiöse Bestimmungen</i> 3.1. Ćwiczenia na folii i ksero	Uczniowie/Nauczyciel	1. <i>Wer hat gewonnen?</i> <i>Wer hat verloren?</i> Uczniowie formułują odpowiedzi w języku niemieckim lub polskim, dyskusja. Utrwalenie terminów związanych z tematem, m.in.: <i>Protestantische Union,</i> <i>Katholische Union,</i> <i>religiöse Kriege,</i> <i>Konfessionen, die Unabhängigkeit,</i> <i>Einschränkung der Kaiserrechte</i> 2. Uczniowie wykonują ćwiczenia utrwalające, uzupełniają luki lub odpowiadają na pytania. Materiały w języku niemieckim, podczas wykonywania ćwiczenia dopuszczalny język polski.	Praca na forum klasy
1	Praca domowa – uzupełnienie pozostałych ćwiczeń			

W obserwowanych lekcjach zauważono przynajmniej 4 sposoby nauczania:

- lekcje głównie w języku niemieckim, prowadzone przez rodowitych użytkowników języka, często nie znających języka polskiego. Język polski stosowany jest wyjątkowo, tylko w celu wyjaśnienia terminów fachowych. Zdarzają się merytoryczne błędy wynikające z nieznamośności przez nauczyciela polskiej terminologii.

- lekcje częściowo w języku niemieckim, częściowo po polsku (przeplatanie języka niemieckiego i polskiego). Komunikacja lekcyjna odbywa się w języku niemieckim, użycie języka polskiego ma związek z pojęciami fachowymi.
- lekcje z ograniczonym użyciem języka niemieckiego (przeplatanie języka polskiego i niemieckiego, *code-switching*). Komunikacja lekcyjna odbywa się przede wszystkim w języku polskim. Występują teksty fachowe w języku niemieckim, omawiane w języku polskim.
- lekcje bez wykorzystania języka niemieckiego. Komunikacja lekcyjna odbywa się w języku polskim. Nauczyciel deklaruje wykorzystanie materiałów w języku niemieckim (np. jako prace domowe).

Niektórzy nauczyciele deklarują niepewność w formułowaniu celów nauczania. Ze względu na brak wyspecjalizowanego programu nauczania dla klas dwujęzycznych reprezentują zdanie, że w klasie takiej realizuje się jednocześnie dwa programy – program przedmiotu i program przedmiotu w języku obcym. Program przedmiotu ogólnokształcącego ma pierwszeństwo, w związku z tym z lekcji znika praktycznie język niemiecki. Nauczyciele ci są gotowi zwiększyć rolę języka obcego na swoich lekcjach, ale pod warunkiem zwiększenia wymiaru godzin na dany przedmiot.

Lekcje języka niemieckiego

Szkoła / klasa:

Gimnazjum Nr 25, Zespół Szkół Dwujęzycznych Nr 4, ul. Zwycięzców 44, 3 klasa gimnazjalna

Rodzaj zajęć, temat: język niemiecki, *Oktoberfest*

Data, godzina: 10.45-11.30, 21 października 2009

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-2 2-10	Sprawdzenie listy i pracy domowej Uczniowie zgłaszają się do ustnego przedstawienia pracy domowej, którą było wypowiedzenie się na temat programu <i>Deutschland sucht den Superstar</i> (w Polsce program „Idol”), szczególnie ważnym elementem wypowiedzi było własne zdanie na temat tego programu.	Procedura ta odbywa się po niemiecku. Nauczyciel poprawia błędy w trakcie wypowiedzi uczniów. Wypowiedź jest przerwana w przypadku szczególnie widocznych błędów. Inne błędy są krótko omawiane po wypowiedzi ucznia. Nauczycielka wyjaśnia wszystko po niemiecku, uczniowie zapominają czasem o tym i zaczynają mówić po polsku.
10-16	Powtórzenie nabytych na wcześniejszych zajęciach wiadomości o wydarzeniach kulturalnych w Niemczech, takich jak <i>Oktoberfest</i> , targi książki we Frankfurcie nad Menem. Forma pracy: plenum. Nauczycielka zadaje pytania, uczniowie odpowiadają.	Nauczycielka prosi, aby uczniowie odpowiadali całymi zdaniami. Nauczycielka poprawia błędy po niemiecku. Uczniowie w swoich wypowiedziach wtrącają polskie słowa.
16-22	Ćwiczenie polegające na połączeniu zdań. Forma pracy: najpierw praca samodzielna, potem sprawdzanie rezultatów na forum klasy. Nauczycielka zaczyna zdania, dotyczące rekordów związanych z <i>Oktoberfest</i> , uczniowie kończą zdania.	
22-22	Ćwiczenie językowe dotyczące procesu powstawania piwa. Uczniowie muszą uporządkować kolejność tego procesu. Forma pracy: plenum. Nauczycielka wyjaśnia też słownictwo dotyczące produkcji powstawania piwa. Tekst jest sformułowany w stronie biernej. Uczniowie nieświadomie tworzą poprawne formy strony biernej.	Tłumaczenie procesu powstawania piwa z języka niemieckiego (podręcznik) na język polski. Nauczycielka podaje odpowiedniki słów niemieckich w języku polskim.

23-28	Uczniowie zapisują w zeszytach zdania dotyczące procesu powstawania piwa w ustalonej wcześniej kolejności. Forma pracy: plenum	Poprawianie błędów po każdym zdaniu, zwracanie szczególnej uwagi na formę strony biernej.
28-29	Nauczycielka raz jeszcze odczytuje cały tekst. Uczniowie sprawdzają, czy ich tekst jest poprawny.	
29-31	Wprowadzenie strony biernej na podstawie powyższego tekstu. Uświadomienie uczniom jaką formę przed chwilą tworzyli. Nauczycielka rysuje na tablicy tabelkę dotyczącą form strony biernej i czynnej. Jest to tabelka porównawcza dotycząca trzech czasów: Präsens, Präteritum, Perfekt.	Nauczycielka prowadzi zajęcia konsekwentnie po niemiecku.
31-32	Następnie nauczycielka podaje przykłady zdań do form z tabelki.	
32-44	Ćwiczenia dotyczące strony biernej. Uczniowie po kolej tworzą zdania w stronie biernej. (Ćwiczenia z podręcznika i z materiałów przygotowanych przez nauczycielkę)	Nauczycielka poprawia uczniów po każdej formie, nie pozwalając na utrwalanie błędnych form. W przypadku, gdy uczeń popełnił wiele błędów nauczycielka prosi ucznia o ponowne odczytanie zdania. Nauczycielka chwali uczniów za poprawne odpowiedzi.
44-45	Praca domowa została zapisana na tablicy i dokładnie objaśniona ustnie. Klasa pracuje z podręcznikiem. Nauczycielka miała także materiały, które sama przygotowała.	

Szkoła / klasa:

XLIX LO im. J. W. Goethe, ul. Joliot-Curie 14, 1 klasa liceum

Rodzaj zajęć, temat: język niemiecki, *Mein Freund*

Data, godzina: 10.30-11.15, 19 października 2009

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-2	Początek zajęć, kilku uczniów zgłasza brak pracy domowej.	Temat zajęć nie został zapisany na tablicy, nauczycielka podaje go ustnie.
2-12	Sprawdzanie pracy domowej. Uczniowie zgłaszają się samodzielnie i odczytują pracę domową dotyczącą cech charakteru najlepszego przyjaciela.	<p>Zajęcia odbywają się w klasie pierwszej, która dopiero co zaczęła naukę niemieckiego na wyższym poziomie. Nauczycielka jest zatem zmuszona tłumaczyć polecenia, bo uczniowie nie zawsze je rozumieją.</p> <p>Nauczycielka podchodzi też do uczniów, którzy prezentowali prace domowe i poprawia ich błędy w zeszytach. Wcześniej, podczas czytania przez nich pracy domowej, nie zwraca uwagi na błędy. Nauczycielka zapisuje niektóre słowa na tablicy i w ten sposób podaje ich poprawne wersje, nauczycielka podaje także przykładowe zdania z zapisanymi słowami.</p> <p>W tej części zajęć następuje zamiana kodu z języka niemieckiego na język polski.</p> <p>Uczniowie chcą bowiem koniecznie wiedzieć, co dane słowa oznaczają w języku polskim i pytają o nie po polsku.</p> <p>Nauczycielka stara się wyjaśniać słowa w języku niemieckim, kończy wyjaśnianie podaniem polskiego odpowiednika.</p> <p>Nauczycielka chwali uczniów za dobre prace domowe i czyni to w języku niemieckim.</p> <p>Problemy zaistniałe w klasie nauczycielka rozwiązuje używając języka polskiego: uczennica nie widzi z tablicy, bo zapomniała okularów, uczeń nie odrobił pracy domowej, uczennica była chora. Na te wszystkie problemy nauczycielka reaguje w jej języku polskim.</p> <p>Uczniowie proszą po polsku o wyjaśnienie słów w poleceniach, których nie rozumieją, nauczycielka wyjaśnia słowa po polsku.</p>
12-15	Ćwiczenia przed słuchaniem. Uczniowie mają za zadanie zapoznanie się przed słuchaniem tekstu <i>Die Sache mit Christoph</i> (podręcznik <i>Ausblick</i>) z pytaniami prawda/fałsz. Uczniowie pracują samodzielnie.	Uczniowie słuchają tekstu dwa razy, gdyż tekst jest dla nich za trudny.
15-27	Uczniowie słuchają tekstu dwa razy i zakreślają odpowiedzi w ćwiczeniu prawda/fałsz. Praca samodzielna.	Nauczycielka dopytuje uczniów o dodatkowe wyjaśnienia na podstawie usłyszanego tekstu w języku niemieckim.

27-30	Ćwiczenie jest sprawdzane na forum klasy.	Nauczycielka zapisuje wybrane słowa i zwroty na tablicy i tłumaczy je w kontekście w języku niemieckim. Uczniowie dopytują o polskie znaczenie zwrotów i wyrazów.
30-37	Praca za słownictwem poznanym w czasie słuchania tekstu. Forma pracy: plenum	
37-43	Ćwiczenie po słuchaniu. Uzupełnianie zdań. Uczniowie pracują samodzielnie.	Nauczycielka zmienia kod z języka niemieckiego na język polski, dzieje się tak, kiedy chce szybko wyjaśnić ćwiczenie uczniom, którzy nie za bardzo rozumieją polecenia w języku niemieckim.
43-45	Sprawdzenie ćwiczenia na forum klasy. Uczniowie kolejno odczytują dokończenia zdań. Nauczycielka próbuje mówić mniej niż uczniowie i próbuje konsekwentnie mówić w języku niemieckim. Uczniowie wolą mówić w języku polskim. Nauczycielka ma rolę przewodnią podczas tych zajęć. Wynika to pośrednio z typu zajęć – słuchanie. Nagranie trwa około 6 minut, czyli „zabiera” 12 minut zajęć. Warto podkreślić, że nauczycielka opiera się na kilku podręcznikach i materiałach własnych. Poziom klasy jest bowiem zbyt zróżnicowany, dlatego klasa nie pracuje z konkretnym podręcznikiem.	

Szkoła/klasa:

XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego, ul. Żuromińska 4, 1 klasa liceum

Rodzaj zajęć, temat: język niemiecki, *Heute haben wir einen Gast*.

Data, godzina: 12.40-13.25, 5 listopada 2009

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-2	Sprawdzenie listy i pracy domowej.	Nauczycielka podchodzi do uczniów i upewnia się, czy mają w zeszytach pracę domową. Sprawdza przy tym listę i pyta, co się dzieje z nieobecny uczniem.
2-12	Uczniowie piszą kartkówkę z zaimków dzierżawczych i słownictwa, które poznali na wcześniejszych zajęciach.	Kartkówka się przeciąga, uczniowie „wypraszają” u nauczycielki przedłużenie pisania.

10-25	<p>Opis obrazków. Celem ćwiczenia jest utrwalenie użycia przymków.</p> <p>Praca samodzielna, nauczycielka określa dokładnie czas na to ćwiczenie.</p> <p>(obrazki z podręcznika, z którym pracują uczniowie: „Deutsch für dich”, autorstwa Jadwigi Śmiechowskiej)</p>	<p>Zajęcia odbywają się w pierwszej klasie liceum. Uczniowie uczą się języka niemieckiego na tym poziomie dopiero od 2 miesięcy i widać, że sprawia on im trudności. Nauczycielka pilnuje dyscypliny w klasie i wydaje polecenia w języku polskim.</p> <p>Nauczycielka krąży po klasie i pomaga uczniom w przygotowaniu zadania, podaje słowa i wyrażenia, o które pytają uczniowie. Wszystkie tłumaczenia i polecenia nauczycielka podaje w języku polskim.</p>
25-45	<p>Uczniowie kolejno prezentują swoje opisy obrazków.</p> <p>Praca na forum klasy.</p>	<p>Nauczycielka poprawia uczniów w trakcie trwania ich wypowiedzi, szczególnie kiedy uczniowie robią błędy w zastosowaniu przymków, których utrwalenie jest celem tego zadania.</p>
45	<p>Nauczycielka nie żegna się z klasą, bo po przerwie ta sama klasa ma z nią następną zajęcia.</p>	<p>Lekcja prowadzona jest w języku polskim. Język niemiecki słychać w zasadzie tylko wtedy, gdy uczniowie odczytują swoje prace. Nauczycielka nawet się nie stara mówić po niemiecku.</p>

Szkoła / klasa:

Gimnazjum ul. Twarda 8/10, Warszawa, kl. 3D

Rodzaj zajęć, temat: J. niemiecki, *Kennst du diese Komponisten? / Leseverstehen*

Data, godzina: 21.10.2009, godz. 8.50-9.35

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
0-7	Kontrola pracy domowej (podr. Aha 3B) rozdz. 4. N., U czytają wyrazy dopasowane do odpowiednich opisów. Nauczyciel pyta o znaczenie słów <i>Band, Kirchenlied</i> .	
8	Nauczyciel zapisuje na tablicy datę, temat : <i>Kennst du diese Komponisten? / Leseverstehen</i> U zapisują temat do zeszytów.	
9-29	Nauczyciel prosi wskazanych uczniów o przeczytanie na głos tekstów z książki o poszczególnych kompozytorach. Po każdym tekście nauczyciel zadaje pytanie: <i>Wer ist das?</i> W trakcie czytania nauczyciel wyjaśnia znaczenie wybranych przez siebie wyrazów,	

	<p>omawia wybrane formy gramatyczne. N: <i>Genie, wer ist Genie?</i> U: <i>In unserer Klasse Basia ist Genie.</i> N: <i>Geldnot, reich</i> (kontekst). Pyta dodatkowo: „A jak to jest „możemy sobie na wszystko pozwolić?“ U: <i>sich etwas leisten</i> N: <i>starb verarmt – was bedeutet das?</i> U: „taki zubożały“ N: <i>sterben – drei Grundformen sind?</i> N: <i>begraben – was ist das Grab? Man begräbt j-n.</i> U: <i>grób</i> N: <i>Sammelgrab – was kann man sammeln?</i> N: <i>schuf Opern – von schaffen, Grundformen sind?</i> N: <i>Schule begründen – was kann man begründen?</i> N: <i>begabt – was bedeutet begabt?</i> (wyjaśnienie za pomocą wyrazu <i>Leistung</i> za trudne, nauczyciel tłumaczy na język polski), jeden uczeń dodaje: <i>sehr großes Talent</i> N: <i>In welchen Bereichen des Lebens kann man begabt sein?</i> U: <i>in Musik</i>, podają kilka przykładów</p> <p>N: <i>Warum spricht man nicht viel von österreichischen Komponisten im polnischen Musikunterricht?</i> U: <i>Wir sind eifersüchtig</i> N: <i>Strauss war Walzerkönig – was bedeutet das?</i> U: <i>seine Walzer waren am schönsten.</i> N: <i>König hat Macht, und jak powiecie bez władzy?</i> U: <i>machtlos</i> N: <i>dokładnie, zawsze jak czegoś brakuje, to ta końcówka –los.</i> N: <i>Zahlreich?</i> N: <i>Was ist „Lehrer“? Vorbild? Was bedeutet das? Schätzt man diese Person? Können Lehrer Vorbilder für die Schüler sein? Hast du Pawel ein Vorbild?</i> U: <i>Ja, meine Mutter, wir verstehen uns gut.</i> L: <i>Gefällt dir das, was deine Mutter macht?</i> U: <i>Ja.</i> U: <i>Ich habe viele Vorbilder.</i> L: <i>Warum sind sie Vorbilder? U: Mein Bruder, er ist nett und mag Partys.</i> L: <i>Ist es nicht zu wenig?</i> U: <i>Nein.</i> L: <i>Und deine Eltern? Was gefällt dir an deinen Eltern?</i> U: <i>Ich weiß nicht, sie sind Vorbildern</i> N:</p>	
--	--	--

	<p><i>Vorbilder,</i> U: <i>weil sie sind meine Eltern.</i> N: <i>szukaj końcowy: weil sie ...</i> U: <i>weil sie meine Eltern sind.</i></p>	
30-31	<p>Podsumowanie N: <i>Wie heißen die Wiener Klassiker?</i> U udzielają poprawnych odpowiedzi, chór N: <i>Wann haben sie gelebt?</i></p>	
32-41	<p>N zadaje pytanie: N: <i>Kennt ihr Ode an die Freude? Kennt ihr die Melodie?</i> U: <i>Jaaaa</i> Nauczyciel zwraca się do jednego ucznia, by przeczytał tekst z podręcznika. Po przeczytaniu tekstu nauczyciel omawia informacje leksykalne: <i>Was sind Mitgliedstaaten?</i> <i>Was bedeutet „die EU-Hymne sollte die Nationalhymnen nicht ersetzen? Was ist ersetzen? Ich ersetze ein Buch, das mir nicht gefällt“</i> U: zastępować N: <i>Meint ihr, ist das gut? Warum?</i> U: <i>Es gibt Kulturunterschiede in den EU-Ländern</i> N: <i>Warum ist das wichtig? Wann spielen wir die Hymne?</i> U: <i>Fußballspiel</i> L: <i>Welche Gefühle haben wir dann?</i> U: <i>Patriotismus</i> U: <i>Stolz</i> U: <i>glücklich</i> N: <i>Warum sind Menschen in Polen stolz?</i> <i>Wenn Otylia gewinnt?</i> U: <i>Sie ist eine von uns.</i> N: <i>Welche Sportler haben noch Erfolge gehabt?</i> U: <i>Adam Malysz hat die Weltmeisterschaft gewonnen, Winterolympiade</i> N: <i>In welcher Disziplin?</i> U: <i>Springen</i> L: <i>Welche Folgen hatte das?</i> U: <i>Junge Männer wollen Ski springen</i> L: <i>War das Interesse auch früher so?</i> U: <i>Nein, es gab aber auch viele gute Sportler vorher.</i> L: <i>Welche Namen kennt ihr außer Malysz?</i> U: ... (bez odpowiedzi)</p>	
42-44	<p>N: <i>Wir hören und singen die offizielle Hymne der EU (nagranie z kasety).</i> N: <i>Wer hat diese Übersetzung gemacht?</i></p>	<p>Na początku uczniowie wstydzą się, jeden uczeń śpiewa b. głośno, potem inni się przyłączają, na koniec śpiewają wszyscy.</p>

	U: <i>K.I. Gałczyński</i> N: <i>Was hat er noch geschrieben? Habt ihr im Polnischunterricht über ihn gesprochen?</i>	
45	Nauczyciel zadaje pracę domową: ćw. 21, 22, 23 z podręcznika. Prosi o powtórzenie strony biernej na podstawie notatek z zeszłego roku.	Lekcja frontalna, interakcja N-U, brak interakcji językowych U-U. Uczniowie skoncentrowani, aktywni, N rzadko prosi konkretnych uczniów o odpowiedź. U zgłaszają się przeważnie samodzielnie.

Szkoła / klasa:

LO w Radomiu, kl. 1N (podział na grupy), 14 uczniów, 5 godzin j. niemieckiego tygodniowo

Rodzaj zajęć, temat: J. niemiecki, temat: *Wie soll ein guter Lehrer sein?*

Data, godzina: 23.10.2009, godz. 13.40-14.25

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-3	Nauczycielka wita uczniów, sprawdza obecność, podaje i zapisuje na tablicy temat: <i>Wie soll ein guter Lehrer sein?</i>	
4-7	Kontrola pracy domowej: dwóch U czyta dialog na temat studiowania za granicą.	Uczniowie prezentują bardzo dobrą wymowę i intonację, nie występują błędy utrudniające zrozumienie.
8-15	Następnie N zadaje wszystkim uczniom pytania do wysłuchanego tekstu oraz pytania dodatkowe na temat kontaktów z innymi krajami: <i>Woher kommt der Schüler? Haben polnische Studenten die Möglichkeit, im Ausland zu studieren? In welchen Ländern?</i> <i>Welche Profite macht ihr als Schüler?</i> U: <i>Ja, wir haben neue Kulturen kennen gelernt.</i> U: <i>Wir haben unsere Sprachkenntnisse verbessert</i> U: <i>Wir haben normales Leben in Deutschland gesehen, wie der Alltag aussieht.</i> U: <i>Wie der Schüler funktioniert, wir nahmen an den Unterrichten teil (N: am Unterricht)</i> U: <i>Am Unterricht.</i>	Pojedyncze błędy gramatyczne w odpowiedziach uczniów: <i>Universitäre, mit andere Kontinente, mit andere Ländern</i> Uczniowie odpowiadają na pytania, zgłaszają się dobrowolnie. Nauczycielka koryguje wybrane błędy
16-20	Nauczycielka przygotowuje uczniów do zadania (recepja tekstu słuchanego). Prosi uczniów o pomoc w rozdaniu materiałów (załącznik, zadanie A3/15). Uczniowie słuchają tekstu. Po wysłuchaniu nauczyciel zadaje pytanie: <i>Was für ein Lehrer ist das?</i> U: <i>ein guter Lehrer</i>	

	<p>U: <i>hilfsbereit</i> U: <i>kümmert sich um den Schüler</i> U: <i>sehr nett</i> U: <i>sympathisch, freundlich</i></p> <p>N: <i>Darf der Lehrer soweit gehen, oder ist es schon private Sphäre?</i> U: <i>Er soll helfen, wenn er kann.</i> U: <i>Jemand soll helfen, wenn der Schüler Probleme hat.</i> U: <i>Er wollte den Schüler nicht strafen (N: nicht bestrafen), weil er nicht in der Schule war und hatte keine Entschuldigung.</i></p>	
22-27	<p>Ponowne wysłuchanie tekstu N: <i>Wir hören den Text noch einmal, ihr könnt Notizen machen.</i></p> <p>W międzyczasie nauczyciel zapisuje na tablicy zwroty: <i>die Schule schwänzen</i> <i>mit den Gedanken weit weg sein</i> <i>sich etw. vornehmen</i> <i>bestätigen</i> <i>etw. hinkriegen</i></p> <p>Po ponownym wysłuchaniu tekstu nauczyciel pyta uczniów o znaczenie zwrotów. Semantyzacja głównie w j. niemieckim (różnorodne techniki: przykład w zdaniu, opis sytuacji, synonim, j. polski).</p>	
28-30	<p>Uczniowie czytają na głos zdania z A4 str. 16 (por. załącznik), zdania oraz technika prawda/fałsz. Nauczyciel potwierdza odpowiedzi uczniów.</p> <p>Jeden uczeń czyta niepoprawnie fonetycznie wyraz <i>gefehlt</i>, nauczyciel koryguje podając prawidłowy wzór.</p>	Większość uczniów udziela poprawnych odpowiedzi (5 na 7). Uczniowie nie mają problemu ze zrozumieniem tekstu.
31-33	<p>Uczniowie czytają tekst <i>Wie soll ein guter Lehrer sein?</i> (A5 str. 16). N prosi dwóch uczniów o przeczytanie tekstu na głos. Uczniowie czytający mają niekiedy problemy z intonacją zdaniową, poszczególne głoski wymawiają poprawnie.</p>	
34-39	<p>Nauczyciel omawia tekst, zadaje pytania, uczniowie odpowiadają. N: <i>Jetzt suchen wir aus dem Text die wichtigsten Merkmale eines Lehrers.</i> W trakcie następuje wyjaśnienie nieznanych wyrazów, np. <i>Arbeitsbelastung</i>.</p>	Tekst okazuje się zrozumiały, uczniowie potrafią wyszukać określone informacje.

40-44	<p>Nauczyciel zadaje grupie pytanie: N: <i>Kennt ihr noch andere Eigenschaften, wie ein guter Lehrer sein soll?</i> Uczniowie zgłaszają się spontanicznie i zapisują swoje propozycje na tablicy:</p> <p>U: <i>Er soll seine Arbeit mögen.</i> U: <i>Er soll immer sehr gut vorbereitet sein.</i> U: <i>Er soll behilflich sein.</i> U: <i>Er soll das Material gut erklären.</i> U: <i>Er soll deutlich sprechen.</i> U: <i>Er soll geduldig sein.</i> U: <i>Er sollte Bedürfnisse der Schüler kennen.</i> U: <i>Er sollte guten Humor haben.</i></p>	Uczniowie chętnie prezentują swoje zdanie.
45	<p>Uczniowie mają napisać w j. niemieckim krótki list do przyjaciela, w którym opiszą wybranego nauczyciela i jego cechy. Mają także wyszukać dowcipy o nauczycielach. Nauczyciel kończy humoreską o tym, jaki powinien być dobry nauczyciel. Uczniowie żegnają się z nauczycielem.</p>	

Szkoła/klasa:

LO im. Frycza-Modrzewskiego, klasa 2b

Rodzaj zajęć, temat: J. niemiecki, nauczyciel nie podał tematu

Data, godzina: 27.10.2009, godz. 11.40-12.25

Czas	Zadanie / treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
01-08	<p>Powitanie. Kontrola pracy domowej. Zadanie na przyporządkowanie. Uczniowie czytają zdania typu „<i>als dass</i>”. Nauczyciel poprawia błędy.</p> <p>U: <i>Wir könnte ...</i> N: <i>Wir könnten ...</i></p> <p>U: <i>Ich machte...</i> N: <i>Agata, deine Version ist falsch. Machen ist ein starkes oder schwaches Verb? ... Haben wir einen Umlaut?</i></p>	
09-14	<p>Nauczyciel tłumaczy polecenie, zadanie 14 (por. załącznik). Nauczyciel zadaje pytanie: <i>Was würdet Ihr Petra raten?</i> Uczniowie prezentują pomysły, nauczanie frontalne. Uczniowie używają trybu przypuszczającego, np.</p> <p>U: <i>Vielleicht sie sollte einen Rock anziehen</i></p>	

15-19	<p>Uczniowie mają zaproponować w parach, co by zmienili jako dyrektorzy szkoły. W każdym zdaniu powinni użyć trybu przypuszczającego.</p> <p>Nauczyciel pomaga uczniom przy nieznanym słownictwie, np. „mieć więcej godzin czegoś” – mehr Stunden an einem Fach haben</p>	
20-44	<p>Uczniowie prezentują wyniki. Nauczyciel słucha i poprawia ustnie błędy, np. U: <i>In meiner Schule wären mehr interessante Unterrichten</i> N: <i>Denkt daran, Unterricht auf Deutsch nur in Singular, wenn Plural, dann Unterrichtsstunden.</i></p> <p>U: <i>Ich würde die Sporthalle vergrößern</i> N: <i>vergrößern lassen, du baust die Halle nicht alleine, andere Menschen machen das</i></p> <p>Uczniowie używają trybu przypuszczającego poprawnie. W trakcie prezentacji pomysłów nauczyciel zadaje dodatkowe pytania związane z tematem, np. <i>Und wie findet ihr die Kantine? Und würdest du gern für die ganze Familie kochen?</i> Rozmowa na temat spożywania posiłków w rodzinnym gronie, uczniowie opowiadają o swoich rodzinach. Potem rozmowa na temat właściwej pory rozpoczynania lekcji, podzielone zdania, trzech uczniowie argumentują swoje zdanie.</p>	<p>Komunikacja sterowana przez nauczyciela, przez cały czas j. niemiecki.</p> <p>Interakcja N-U, brak interakcji U-U. Większość uczniów chętnie zgłasza się do odpowiedzi, cztery osoby w ogóle nie zabierają głosu, jeden uczeń odpowiada na większość pytań jako pierwszy, grupa liczy 12 osób.</p>
45	Nauczyciel prosi uczniów o wyjście na przerwę, klasa będzie miała jeszcze jedną godzinę.	

Szkoła / klasa:

Willy-Brandt-Schule, Warszawa, kl. 8p

Rodzaj zajęć, temat: J. niemiecki, temat: *Film*

Data, godzina: 03.11. godz. 10.30-11.15 (klasa liczy 5 uczniów, 3 chłopców, 2 dziewczyny, lekcja z native speaker'em)

Czas	Zadanie/ treść / ćwiczenie / rodzaj dyskursu	Komentarz
1-4	Nauczyciel wita uczniów, zapisuje temat, rozdaje arkusze z zadaniami (por. załącznik), wyjaśnia pierwsze zadanie.	
5-20	Uczniowie przeprowadzają wywiady. Każdy musi być w roli pytającego i pytanego. Pytania dotyczą filmów, które uczniowie ostatnio	

	<p>widzieli, tytułów ulubionych filmów, ulubionych aktorów. Uczniowie sporządzają notatki.</p> <p>Nauczyciel przysłuchuje się wypowiedziom uczniów, nie ingeruje, odpowiada na pytania o nieznanne słowa, które uczniowie muszą zadawać po niemiecku (Nauczyciel nie zna j. polskiego).</p>	
21-31	<p>Uczniowie prezentują wyniki: mówią o osobach, z którymi przeprowadzili wywiad. Nauczyciel reaguje na błędy:</p> <p>U: <i>Ich kenne dieses Film</i> N: <i>diesen Film?</i> U: <i>diesen Film</i></p> <p>U: <i>Er muss eine Schlüssel finden.</i> N: <i>Er muss den Schlüssel finden.</i> U: <i>den Schlüssel finden.</i></p> <p>N: <i>Der Film hat mir gefällt.</i> N: <i>hat mir gefallen.</i> U: <i>Der Film hat mir gefallen.</i></p> <p>Uczniowie są przyzwyczajeni do powtarzania poprawnej wersji.</p> <p>W trakcie prezentacji wyników uczniowie często zadają kolegom pytania dodatkowe, gdy czegoś nie wiedzą, często wyrażają swoje zdanie, prowadzą ożywioną dyskusję na temat filmu „Piła”, dwie osoby są zwolennikami tego filmu, pozostałe przeciwnikami.</p> <p>W trakcie prezentacji nauczyciel zadaje pytania dodatkowe: N: <i>Du hast gesagt, dass Marion Brando dein Lieblingsschauspieler ist. Wie bist du eigentlich an diesen Schauspieler gekommen?</i> U: <i>Ich sehe alle Filme mit meinem Vater, er erklärt mir alle Schauspieler und kennt alle Namen.</i></p> <p>N: <i>Wie kommt das, dass du auf Western stehst? Das ist heute keine besonders beliebte Filmgattung, oder? Auch durch deine Eltern?</i></p> <p>U: <i>Ich habe schon sehr viele Filme gesehen, und Western sind klug, weil es immer ein Problem gibt und nicht nur z.B. sie schlagen sich, es gibt immer Menschen mit ihren Problemen.</i></p>	

32-39	<p>Nauczyciel prosi uczniów o przyporządkowanie gatunków filmowych do poszczególnych tytułów. Wywiązuje się dyskusja na temat filmu <i>Shining</i>, jeden uczeń przekonuje nauczyciela, że jest to thriller, nauczyciel uważa, że horror. Uczeń argumentuje:</p> <p>U: <i>In Horrorfilmen gibt es ja immer diese Aliens, und in Shining ist das nicht so.</i></p> <p>N: <i>Es geht aber auch um die Emotionen. Im Psychothriller wird Spannung erzeugt. In Horrorfilmen soll es ganz heftige Angstmomente geben.</i></p> <p>N. wyjaśnia uczniom pojęcie <i>Melodram</i> podając definicję i przykład filmu.</p> <p>Jeden uczeń opowiada akcję <i>Schlaflos</i> in Seattle, ponieważ koleżanki nie widziały tego filmu.</p>	Uczniowie nie mają oporów przed mówieniem. chętnie dyskutują, wyrażają własne zdanie, zadają pytania. Nauczyciel potrafi stworzyć swobodną atmosferę, jednocześnie uczniowie są skoncentrowani na temacie.
40-44	<p>Uczniowie mają otworzyć podręczniki na str. 20 (<i>Partnersprache</i>), zapoznają się z przykładami definicji gatunku filmowego. Na tej podstawie muszą stworzyć dwuzdaniową definicję gatunku filmowego, którego nazwę otrzymali na karteczkach od nauczyciela. Pozostali uczniowie na podstawie definicji muszą odgadnąć, o jaki film chodzi. Uczniowie radzą sobie z zadaniem.</p>	
45	Nauczyciel zadaje pracę domową, uczniowie mają się zapoznać z definicjami z podręcznika.	

Szkoła / klasa:

I Liceum, I LO w Raciborzu

LEKCJA JĘZYKA NIEMIECKIEGO, 45 minut. Temat: Reisen

Cele: Kształtowanie kompetencji komunikacyjnej, rozwinięcie sprawności rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisania

Czas	Zadanie / Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
5	1. Czynności wstępne: - przywitanie - sprawdzenie listy obecności - sprawdzenie pracy domowej	Nauczyciel / uczniowie	Język niemiecki	Uczniowie czytają recenzje filmu <i>Jenseits der Stille</i> .
5	2. Wprowadzenie: Prezentacja folii <i>Massentourismus</i> z pytaniami.	Nauczyciel zadaje pytania, uczniowie odpowiadają.	Uczniowie odpowiadają na pytania: 1. <i>Was ist</i>	Nauczyciel notuje odpowiedzi uczniów na folii.

			<p><i>Massentourismus?</i> 2. <i>Welche geographischen Gebiete sind bevorzugte Standorte für Massentourismus?</i> 3. <i>Nennt Bereiche, auf die sich der Tourismus auswirkt? Was macht ein Land zu einem typischen Urlaubsland?</i> Komunikacja w języku niemieckim.</p>	
5	3. Przejście do fazy ćwiczeń.	Uczniowie	<p>Odpowiedzi na pytania: 1. <i>Womit kann man reisen?</i> Wyjaśnienie pojęć: <i>Schienen-, Luft-Straßenverkehr und Schifffahrt</i> 2. <i>Womit reist du am liebsten? Warum?</i> Rozmowa na forum klasy w języku niemieckim.</p>	Wprowadzenie aspektu interkulturowego.
5	3.1 Faza ćwiczeń na podstawie <i>Em-Brückenkurs</i>	Uczniowie- praca w grupach.	<p>-Porządkowanie słownictwa według określonych kategorii i podkategorii: <i>Verkehrsmittel, Übernachtung</i> - Komunikacja odbywa się w języku niemieckim, sporadycznie pojawiają się ekwiwalenty w języku polskim.</p>	Ćwiczenia tematyczne i kategoryzujące.
5	3.2 Dopasowywanie definicji do pojęć nadrzędnych.	Praca w parach.	<p>Uczniowie szukają definicji następujących pojęć: <i>die Dienstreise, die Nostalgiereise, die Abenteuerreise, die Exkursion-der Ausflug, die Bildungsreise, die Expedition.</i></p>	Ćwiczenia tematyczne i kategoryzujące, c.d.
5	3.3. Rekonstrukcja przysłów.	Uczniowie – praca indywidualna.	<p>Dopasowywanie części przysłów do siebie. Wyjaśnienie ich</p>	Podkreślenie aspektu międzykulturo-wego.

			znaczenia w języku polskim, objaśnienie ich metaforycznych znaczeń.	
10	3. 4. Prezentacja materiału audio. Rozumienie globalne.	Nauczyciel / uczeń	Uczniowie wybierają z listy właściwe odpowiedzi.	Treści nagrania osadzone w realiach niemieckich.
3	Ćwiczenie utrwalające leksykę.	Nauczyciel / uczniowie	Nauczyciel pokazuje uczniom na karteczkach słowa z kategorii <i>Übernachtung-Verkehrsmittel</i> (<i>Flugzeug, Zug, Fähre, Kahn, U-Bahn, Jugendherberge, Hotel, Motel, Pension, Wohnwagen</i>) Uczniowie mają za zadanie zapamiętać jak najwięcej słów w odpowiedniej kolejności. Po fazie prezentacji mogą je zapisać. Porównanie wyników na forum klasy.	
2	Praca domowa - ćwiczenie z podręcznika.			

Szkoła / klasa:

LICEUM, KLASA I Gimnazjum, Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 12 w Gliwicach
LEKCJA JĘZYKA NIEMIECKIEGO, 45 minut

Temat: Bei Vera zu Besuch

Cele: Rozwinięcie sprawności rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisania, utrwalenie koniugacji czasownika i leksyki dotyczącej przyjmowania gości

Czas	Zadanie / Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
5	1. Czynności wstępne: -przywitanie -sprawdzenie listy obecności - sprawdzenie pracy domowej - zapisanie tematu	Nauczyciel / Uczniowie	Przypomnienie wiadomości z poprzedniej lekcji.	
5	3. Prezentacja nagrania: <i>Bei Vera zu Besuch</i> . Rozumienie globalne Ćwiczenie prawda/fałsz.	Nauczyciel / Uczniowie	Nauczyciel formułuje polecenie najpierw po niemiecku potem po polsku. Przed wysłuchaniem	

			nagrania uczniowie czytają polecenia. Podczas słuchania uczniowie wykonują ćwiczenie typu prawda/fałsz, praca indywidualna.	
5	3.1. Faza ćwiczeń na podstawie podręcznika Powtórne wysłuchanie nagrania.	Uczniowie - praca indywidualna	Uczniowie wykonują kolejne ćwiczenie z podręcznika. Uzupełniają luki w dialogu. Powtórne wysłuchanie dialogu. Polecenia w języku niemieckim i języku polskim.	Praca na forum klasy.
5	3.2 Czytanie dialogu z podziałem na role.	Uczniowie, nauczyciel poprawia wymowę.	Wyjaśnienie słownictwa w języku polskim, weryfikacja zrozumienia.	Podczas odczytywania dialogu korygowane są ewentualne błędy.
5	3.3. Część gramatyczna - powtórzenie odmiany czasowników regularnych oraz modalnych w czasie teraźniejszym.	Nauczyciel / Uczniowie	Uczniowie podają reguły wraz z przykładami, omawiane są czasowniki o odmianie regularnej typu <i>kommen, zeichnen</i> , czasowniki nieregularne oraz czasowniki modalne.	Zajęcia o charakterze kognitywnym
5	3. 4. Ćwiczenia leksykalno-gramatyczne - praca z folią i kserokopiami.	Nauczyciel / uczniowie.	Zdania z lukami, uczniowie uzupełniają na folii i swoich kopiach poprawne formy czasowników.	
5	3.5. Ćwiczenie2	Uczniowie, Praca w parach.	Ćwiczenie „kółko i krzyżyk” z czasownikami. Uczniowie używają języka niemieckiego.	
8	3.6. Tworzenie komiksu na podstawie ksero.	Uczniowie, praca w grupach.	Faza dwujęzyczna, zadanie polega na ułożeniu krótkiej historyjki o Tarzanie. Uczniowie mają do dyspozycji obrazki odbite na ksero.	Nauczyciel pomaga przy wykonaniu zadania.

		Nauczyciel	Odczytanie historyjek na forum klasy, korekta błędów przez nauczyciela.	
2	4. Zadanie domowe – ćwiczenia utrwalające odmianę czasowników.			

Szkoła / klasa:

III Gimnazjum, III LO w Zabrze

LEKCJA JĘZYKA NIEMIECKIEGO, 45 minut

Temat: LESEN-WIEDERHOLUNG

Cele: Rozwinięcie sprawności mówienia, pisania, analiza statystyki, utrwalenie leksyki z zakresu Czytanie

Czas	Zadanie/Pomoce	Uczestnicy	Rodzaj ćwiczenia / Język	Komentarz
2	1. Czynności wstępne: -przywitanie -sprawdzenie listy obecności	Nauczyciel / Uczniowie		
5	2. Wprowadzenie - Rozmowa.	Nauczyciel / Uczniowie	Zadaje pytania typu: - <i>Hast du gestern etwas gelesen?</i> - <i>Was hast du gelesen?</i> - <i>War das Buch interessant?</i> - <i>Warum hast nichts gelesen?</i> Rozmowa w języku niemieckim.	
8	3. Analiza statystyki – <i>Wie beliebt ist das Lesen In III GD?</i> Projektor multimedialny	Nauczyciel / Uczniowie	Na ekranie pojawia się diagram z wynikami ankiety przeprowadzonej na poprzedniej lekcji. Pomocnicze pytania nauczyciela ułatwiają uczniom dokonanie analizy danych. Nauczyciel wykorzystuje okazję, aby zapytać o indywidualne doświadczenia czytelnice. Komunikacja w języku niemieckim.	Praca na forum klasy, słownictwo typowe dla opisu diagramów i statystyk.
5	4. <i>Welche Bücher kann man lesen?</i>	Uczniowie, praca w parach	Uczniowie mają podać przykłady książek i czasopism oraz ich charakterystykę w	Prezentacja wyników na forum klasy, nauczyciel pomaga przy doborze

			punktach. Uzasadniają krótko, dlaczego sięgamy po te pozycje. Praca w parach przebiega dwujęzycznie, prezentacja na forum w języku niemieckim.	słownictwa.
5	4.1. <i>Wo kann man lesen?</i>	Nauczyciel / Uczniowie	Rozmowa (po niemiecku) na forum klasy. Uczniowie odpowiadają – <i>in der Bücherei, an der Haltestelle, auf dem Bahnhof, im Bett, auf dem Balkon, in der Badewanne, auf der Wiese</i> , itd.	
15	5. Prezentacja projektów <i>Warum soll man überhaupt lesen?</i>	Uczniowie, w grupach	Prezentacje uczniów poświęcone są korzyściom płynącym z czytelnictwa. Różne formy prezentacji: plakat, pogadanka, scenka teatralna <i>Im Unterricht</i> .	Nauczyciel nie przerywa prezentacji, pozwala uczniom na swobodne wypowiedzianie się, sporadycznie koryguje błędy. Wysoki poziom wystąpień uczniów zarówno merytoryczny jak i językowy. Na uwagę zasługują pomysłowość i różnorodne techniki wizualizacji.
5	6. Omówienie pracy domowej: 1. Wypracowanie na temat: <i>Lesen</i> , w ramach przygotowań do egzaminu. 2. Tłumaczenie zdań.	Nauczyciel		

Nauczanie języka w klasach dwujęzycznych odbywa się na zróżnicowanych poziomach – od A1 w gimnazjach, do C2 w niektórych liceach. Jednak poziom językowy nie jest związany bezpośrednio z typem szkoły. Zaobserwowano lekcje w gimnazjach, na których kompetencja językowa uczniów była wyższa niż w liceach.

Na obserwowanych lekcjach występowały zróżnicowane koncepcje dydaktyczne.

W części lekcji dominuje podejście zorientowane na nauczyciela, z przewagą nauczania frontального. Podstawową techniką nauczania jest pogadanka lub wykład. Zasadniczą część interakcji przebiega pomiędzy nauczycielem a poszczególnymi uczniami. Istotną część lekcji stanowi niekiedy kontrola osiągnięć i wyjaśnienia metajęzykowe. Szczególny przypadek stanowi jedna z lekcji, gdzie językiem komunikacji był język polski (lekcja „o języku”). Wśród lekcji o

charakterze frontalnym wystąpiło zróżnicowane użycie mediów audiowizualnych – od całkowitego ich braku po silne nasycenie.

Zaobserwowano także lekcje reprezentujące podejście komunikacyjne, ukierunkowane na ucznia, zawierające elementy dydaktyki konstruktywistycznej. Zawierały one fazy pracy grupowej, zadania komunikacyjne do wykonania w parach oraz elementy indywidualizacji.

Zauważalne były związki pomiędzy stylem nauczania, a wypowiedziami uczniów podczas wywiadów grupowych.

Indywidualne teorie uczniów o nauczaniu dwujęzycznym

Dwujęzyczność jako:	Wypowiedzi:
brak refleksji gramatycznej i leksykalnej	Oznacza to łatwość używania języka, bez zastanawianie się nad słownictwem, gramatyką.
cel uczenia się	Nie są jeszcze dwujęzyczni, że dwujęzyczność jest ich celem. Uczniowie wspominają wymianę międzyszkolną i pobyt w Niemczech, gdzie bardzo im się podobało, ale nie w każdej sytuacji byli w stanie się porozumieć, dążą jednak do tego celu. „Nie znamy dwóch jęz. tak biegle, ale to jest podróż od zera do miliona”, największe przyspieszenie.
pewne stadium rozwoju kompetencji	„Ja nigdy nie myślałam, że będę dwujęzyczna, to przypadek, ale fajny i korzystny, jeszcze nie jestem w pełni, ale fajny początek.” „Może nie jesteśmy super-dwujęzyczni, ale to dopiero początek.” „Nie jesteśmy dwujęzyczni w pełni, ale to jest super start do tego.” „To dobry początek.” „Jestem w małym stopniu. Moi dziadkowie pochodzą z Niemiec.” „Niestety nie do końca.” „Opanowałam język niemiecki w stopniu, na jaki nie pozwoliłby mi żaden inny system. Wrodzony perfekcjonizm nie pozwala mi nazwać siebie dwujęzyczną, mogę z pewnością stwierdzić, że jestem tej dwujęzyczności bliska.” „Po części, trochę tak.” „Średnio. Ale potrafiłabym dogadać się po niemiecku.” „Tak, mam naturalnie braki w słownictwie, ale to kwestia osłuchania.” „Uważam, że coraz bardziej...” „W jakimś stopniu jestem dwujęzyczna.” „Jest coraz lepiej, ale jeszcze nie za bardzo potrafię super używać języka niemieckiego.”
biegła znajomość języka drugiego	„Dwujęzyczność to znaczy, że ktoś zna drugi język biegle” „Biegłe posługiwanie się dwoma językami, dogadanie się w każdej sytuacji.” „Nie, ponieważ częściowa znajomość języka obcego nie oznacza, że jest się dwujęzycznym.” „Nie. Nie posługuję się sprawnie językiem niemieckim.” „Tak. To znaczy, że umie się perfektnie dwa języki.” „Tak. Znam dobrze język niemiecki, umiem się nim posługiwać.” „To znaczy umieć dwa języki bardzo dobrze.” „Trzeba umieć dwa języki.” „Umieję posługiwać się dwoma językami.” „Umiesz bardzo dobrze drugi język.”
biegła znajomość języka drugiego, ale nie tak dobra jak pierwszego	„Ja jeszcze nie wiem, po to przyszedłam do tej szkoły. Podobnie jak kolega myślę, że to znaczy znać drugi język nie tak dobrze jak ojczysty, ale biegle”
efekt pracy własnej	„Trzeba sporo własnej pracy włożyć.”
mniej niż wielojęzyczność	„Absolutnie nie. Jest to kolejny język.”

komunikowanie się z obcokrajowcami	<p>„Kontakt z językiem podczas zajęć w klasie niemieckojęzycznej ułatwia komunikowanie się z obcokrajowcami. „</p> <p>„Tak, gdyż moja umiejętność języka niemieckiego jest na tak wysokim poziomie, że porozumiewanie się z Niemcem nie sprawia mi większych trudności.”</p> <p>„Tak, odczuwam potrzebę rozmowy z osobami, dla których język niemiecki jest językiem ojczystym.”</p> <p>„Tak, ponieważ moja znajomość pozwala mi swobodnie posługiwać się nim, radzić sobie w różnych sytuacjach w Niemczech oraz brać czynny udział w lekcjach wykładanych w tym języku.”</p> <p>„Tak, ponieważ w miarę mogę się porozumieć za granicą (w Niemczech).”</p> <p>„Dwujęzyczność to pogłębianie zdolności do komunikacji, bo już teraz możemy się dogadać, oglądać telewizję, zaczynamy być dwujęzyczni.”</p> <p>„Nie jestem. Oznacza to posługiwać się i porozumiewać w dwóch językach.”</p> <p>„Tak, ponieważ bez problemów potrafimy się porozumieć w dwóch językach.”</p> <p>„Umieć porozumiewać się w dwóch językach.”</p> <p>„Umiem operować dwoma językami, tzn, umiem na tyle, żeby się porozumieć.”</p> <p>„Może nie jesteśmy super - dwujęzyczni, ale to dopiero początek. Dwujęzyczność to swobodna komunikacja.”</p> <p>„Uważam, że tak, ponieważ dzięki nauczycielom i wysokiemu poziomowi nauczania łatwo przyswajam wiedzę i z łatwością porozumiewam się dwoma językami.”</p>
mówienie w dwóch językach	<p>„Nie jestem, bo dwujęzyczność to znaczy mówić w drugim języku, a ja nie mówię po niemiecku.”</p> <p>„Tak. To oznacza mówić w dwóch językach.”</p> <p>„To mówić biegle dwoma językami.”</p> <p>„To znaczy mówić w dwóch językach.”</p> <p>„To znaczy, że mówi biegle w 2 językach.”</p>
myślenie po niemiecku/ w dwóch językach	<p>„To myśleć po niemiecku, swobodnie na wszystkich poziomach, żeby można było pojechać do Niemiec, np. dwujęzyczność to swoboda, także w myśleniu w dwóch językach, brak barier w posługiwaniu się językiem.”</p> <p>„Dwujęzyczność znaczy myślenie w dwóch językach.”</p>
zjawisko nie związane z nauczaniem	<p>„Czuję się nauczany dwujęzycznie”</p> <p>„Kiedy mieszkał w Niemczech to byłem dwujęzyczny, a teraz zapominam język niemiecki, przestaję myśleć w tym języku.”</p>
obszerne słownictwo z różnych dziedzin	<p>„Dwujęzyczność oznacza, że zna się słownictwo w dziedzinach bardzo szerokich, ja jeszcze tak nie znam, żeby tak na równi w j. polskim i niemieckim, ale jesteśmy na najlepszej drodze, w klasie z założenia chcemy wszyscy się uczyć języka, nie ma mody na nieuczenie się.”</p> <p>„Tak, gdyż z niemieckiego uczę się nie tylko słówek, ale też jak jest „równa się”.”</p>
zjawisko odnoszące się do kompetencji komunikacyjnej, nie do kultury	<p>„Mógłbym się nazwać osobą dwujęzyczną, ale nie mógłbym nazywać się Polakiem i Niemcem, jestem tylko powiązany z językiem.”</p>

zjawisko odnoszące się również do przynależności kulturowej	„Nie jestem dwujęzyczny. Mimo, że mówię w j. niemieckim, czuję się Polakiem. To tylko język.”
opanowanie języka niemieckiego w mowie i piśmie	„Dwujęzyczność oznacza dla nich doskonałe opanowanie języka niemieckiego w mowie i piśmie, swobodne wypowiedzianie się na każdy temat.” „Tak, ponieważ biegle władamy dwoma językami w mowie i piśmie.”
studia za granicą	„Zdecydowanie jesteśmy na etapie przed dwujęzycznością, ale studia to już dwujęzyczność” „Studia na uniwersytecie niemieckim”
posługiwanie się dwoma językami na danej lekcji.	„Posługiwanie się dwoma językami na danej lekcji.” „Tak, bo mam 3 przedmioty w języku niemieckim (historię, informatykę, niemiecki).”
wynik wychowania przez rodziców z różnymi językami	„A ja zawsze dwujęzyczność kojarzyłam z sytuacją, że dziecko ma rodziców z różnymi językami, od małego, wtedy swobodnie mówi w tych językach, tak jak nasz Robert, to jest fajnie, jak się tak po prostu tak mówi, super jest być wielojęzycznym, jego mama jest Angielką, dla niego nie ma granic, zaciera się ta granica” „Jeśli dziecko ma mamę z językiem np. polskim, a drugi rodzic np. z Rosji, to ono od samego początku mówi w dwóch językach” „W domu porozumiewałam się z rodzicami w języku niemieckim i polskim.” „Być dwujęzycznym znaczy płynnie znać język, np. mając rodziców, albo ze względu na wychowanie w jakimś kraju, np. w Ameryce.”
jako kompetencja użycia języka obcego porównywalna z językiem ojczystym	„Dwujęzyczność oznacza, że mówi się drugim językiem tak jak w języku ojczystym” „Jeszcze nie, potrzebujemy jeszcze sporo lat, uczymy się przez całe życie. A dwujęzyczność to znajomość taka jak języka ojczystego” „Nie. Oznacza posługiwanie się dwoma językami na tym samym poziomie (biegle).” „Ponieważ biegle władam polskim i niemieckim.” „Potrafić porozumiewać się w dwóch językach bez żadnego problemu.” „Potrafię dwa języki, np. polski i niemiecki.” „Tak. Posługiwać się niemieckim prawie tak dobrze jak polskim.” „Znaczy władać dwoma językami.” „Dwujęzyczność oznacza, że mówi się drugim językiem tak jak w języku ojczystym” „Jeszcze nie, potrzebujemy jeszcze sporo lat, uczymy się przez całe życie. A dwujęzyczność to znajomość taka jak języka ojczystego” „Nie. Oznacza posługiwanie się dwoma językami na tym samym poziomie (biegle).” „Ponieważ biegle władam polskim i niemieckim.” „Potrafić porozumiewać się w dwóch językach bez żadnego problemu.” „Potrafię dwa języki, np. polski i niemiecki.” „Tak. Posługiwać się niemieckim prawie tak dobrze jak polskim.” „Znaczy władać dwoma językami.” „Jeszcze nie jestem. Jest to umiejętność posługiwania się dwoma językami.” „Dwujęzyczność oznacza, że zna się słownictwo w dziedzinach bardzo szerokich, ja jeszcze tak nie znam, żeby tak na równi w j. polskim i niemieckim, ale jesteśmy na najlepszej drodze, w klasie z założenia chcemy wszyscy się uczyć języka, nie ma mody na nieuczenie się.”

wynik upływu czasu	„Na dwujęzyczność trzeba dużo czasu, nie 6 lat, to za mało czasu.” „Nie, nie jesteśmy i nikt po tej klasie nie będzie dwujęzyczny, to czwarty rok, uważam, że nie można być dwujęzycznym po czterech latach.”
wynik uczenia się języka od wczesnego dzieciństwa	„Już od przedszkola uczyłam się języka angielskiego i niemieckiego.” „Ponieważ uczę się w szkole od podstawówki języka niemieckiego i od gimnazjum języka angielskiego.” „Tak, ponieważ od małego się uczyłam niemieckiego.” „Tak, ponieważ potrafię na lekcji operować dwoma językami.”
wynik długiego pobytu za granicą	„Byłbym dwujęzyczny, gdybym mieszkał w Niemczech, a nie tylko w szkole mówił po niemiecku” „Część z uczniów mieszkała w Niemczech i są przekonani o swojej dwujęzyczności.” „Kiedy ktoś mieszkał w Niemczech to był dwujęzyczny, a teraz zapomina język niemiecki, przestaje myśleć w tym języku.” „Być dwujęzycznym znaczy płynnie znać język, np. mając rodziców, albo ze względu na wychowanie w jakimś kraju, np. w Ameryce.” „Tak, ponieważ moja znajomość pozwala mi swobodnie posługiwać się nim, radzić sobie w różnych sytuacjach w Niemczech oraz brać czynny udział w lekcjach wykładanych w tym języku.”
wynik lekcji dwujęzycznych	„Lekcje są tak intensywnie i na wysokim poziomie, że można w pewnym momencie czuć się dwujęzycznym.” „Na razie nie za bardzo, ale chodząc do tej szkoły można nabrać takich umiejętności.” „Nie (...)większość mojej klasy uczyła się w gimnazjum dwujęzycznym, dlatego mieli większą wiedzę z tego języka. Po pewnym okresie czasu język niemiecki stał się obecny w naszym życiu. Nawet przy sprzątanu przychodzą nam do głowy niemieckie słowa.” „Uważam, że tak, ponieważ dzięki nauczycielom i wysokiemu poziomowi nauczania łatwo przyswajam wiedzę i z łatwością porozumiewam się dwoma językami.” „Opanowałam język niemiecki w stopniu, na jaki nie pozwoliłby mi żaden inny system. Wrodzony perfekcjonizm nie pozwala mi nazwać siebie dwujęzyczną, mogę z pewnością stwierdzić, że jestem tej dwujęzyczności bliska.” „Kontakt z językiem podczas zajęć w klasie niemieckojęzycznej ułatwia komunikowanie się z obcokrajowcami.”
znajomość kultury	„Dwujęzyczność oznacza także znajomość kultury i zwyczajów danego obszaru.”

Wypowiedzi uczniów, uzyskane podczas wywiadów grupowych, mają charakter indywidualnych teorii dotyczących roli języka, nauczania i koncepcji dwujęzyczności. Odnoszą się one do definicji dwujęzyczności i postrzegania siebie jako osoby (potencjalnie) dwujęzycznej. Badano motywy podjęcia nauki w klasie dwujęzycznej i wyboru języka niemieckiego. Uczniowie oceniali swój wzrost kompetencji językowej na różnych typach lekcji. Wywiady doprowadziły do wyartykułowania opinii uczniów na temat nauczania dwujęzycznego w ogóle. Pojawiły się także mniej lub bardziej zakamuflowane opinie o nauczycielach i organizacji nauczania w szkole. Można zauważyć pewną zbieżność opinii uczniów w zależności zarówno od danej szkoły, jak i regionalnego usytuowania miejscowości. Np. opinie o wysokim statusie języka niemieckiego pochodzą w przeważającej części ze szkół w województwie śląskim. Negatywne opinie uczniów o idei nauczania dwujęzycznego skumulowały się w pewnych szkołach na terenie Warszawy.

Wnioski końcowe

Cytowane uprzednio wyniki badań pozwalają na sformułowanie pewnych wniosków, donoszących się do obszarów: kształcenia i doskonalenia nauczycieli, organizacji pracy szkoły oraz podstawy programowej i programów nauczania.

Kształcenie i doskonalenie nauczycieli nauczania dwujęzycznego

Nauczanie dwujęzyczne stanowi szczególne wyzwanie zarówno dla nauczyciela języka niemieckiego, jak i dla nauczyciela przedmiotu niejęzykowego nauczanego dwujęzycznie.

Z punktu widzenia nauczyciela języka niemieckiego poważnym wyzwaniem może być konieczność posiadania wysokiej kompetencji leksykalnej w zakresie słownictwa fachowego z zakresu przedmiotów nauczanych dwujęzycznie oraz wiedzy merytorycznej z zakresu tychże przedmiotów. Jest to uwarunkowane koniecznością występowania w roli eksperta zarówno wobec uczniów, jak i nauczycieli przedmiotów niejęzykowych.

Nie do przeczenia są specyficzne techniki nauczania na poziomie zaawansowanym, traktowane w programach dydaktyki przedmiotowej studiów filologicznych skrótowo. Przyczyną są zarówno ograniczone ramy czasowe tych zajęć, jak i ograniczenie nauczania języka niemieckiego w polskich szkołach przede wszystkim do poziomu poniżej B1.

Wskazane wydaje się popularyzowanie wśród studentów studiów filologicznych wybieranie przedmiotów niejęzykowych jako dodatkowej specjalności nauczycielskiej. Osoby o takim profilu wykształcenia będą w korzystnej sytuacji po podjęciu pracy w szkołach z oddziałami dwujęzycznymi.

O ile wśród nauczycieli języka niemieckiego, biorących udział w niniejszym badaniu, wszyscy spełniają warunki Zarządzenia o kwalifikacjach do nauczania języka obcego, o tyle nauczyciele przedmiotów innych niż języki obce mają wprawdzie ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły, jednak w zakresie języka w którym nauczają (a więc niemieckiego) legitymują się najczęściej jedynie świadectwem znajomości danego języka obcego w stopniu podstawowym. Są oni zazwyczaj posiadaczami jednego z certyfikatów na poziomie B2, np. Goethe — Zertifikat B2. Jednocześnie wszyscy uczniowie oddziałów dwujęzycznych powinni osiągnąć poziom biegłości zbliżony do C1.

Wydaje się, że celowe byłoby popularyzowanie wśród tej grupy nauczycieli studiów podyplomowych o profilu filologicznym.

Często podkreśla się, że jednym z centralnych problemów nauczania dwujęzycznego jest wspieranie interkulturowego aspektu tego nauczania, realizowane poprzez "kontrastujące przedstawienie treści nauczania, zmianę perspektywy i refleksję nad własną rzeczywistością życiową dzięki zmianie punktu widzenia". Warto zauważyć, że zatrudnieni w niektórych szkołach natywni nauczyciele przedmiotów innych niż język obcy, nie znający języka polskiego (co wykazały niniejsze badania), mogą mieć zasadnicze trudności zarówno z realizacją tego postulatu, jak i z przekazywaniem terminologii fachowej w obu językach. Celowe wydaje się objęcie tych nauczycieli pewnymi formami doskonalenia w zakresie specjalistycznego języka polskiego jako obcego.

Organizacja pracy szkoły

Bilingwalne nauczanie przedmiotów niejęzykowych bazuje w swoich celach, treściach i metodach na obowiązujących programach nauczania tych przedmiotów w języku ojczystym. Na lekcjach tych uczniowie zdobywają wiedzę przedmiotową nie tylko w języku niemieckim, lecz również w języku polskim. Np. terminologia fachowa powinna być przekazywana uczniom w obydwu językach. Najczęściej wymienianym przez nauczycieli przedmiotów niejęzykowych problemem jest zbyt mała liczba godzin, co powoduje niejednokrotnie rezygnację z używania języka niemieckiego w ogóle, mimo że lekcja odbywa się w klasie dwujęzycznej. Warto rozważenia byłoby przydzielenie

w ramowym programie szkoły dodatkowych godzin na te właśnie przedmioty.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego definiując wymagania wobec nauczania dwujęzycznego stwierdza, że „warunkiem osiągnięcia wymagań określonych w podstawie programowej jest zapewnienie uczniom kontaktu z autentycznym językiem poprzez stały dostęp do autentycznych materiałów (filmy, gazety, czasopisma, Internet, literatura piękna, publikacje popularno-naukowe, itp.), regularny kontakt z rodzimymi użytkownikami języka oraz uczestnictwo w projektach i programach współpracy i wymiany międzynarodowej”. Celowe wydaje się dalsze zwiększanie udziału szkół w programach europejskich, zwłaszcza Comenius, Młodzież w Działaniu i E-Twinning.

Wszystkie badane szkoły spełniają zasadniczo warunek stawiany przez Podstawę programową, mówiący że „Zajęcia z języka obcego nowożytnego powinny być prowadzone w odpowiednio wyposażonej sali. Wśród niezbędnych pomocy powinny znaleźć się słowniki, pomoce wizualne, odtwarzacz płyt CD, komplet płyt do nauczania. Zalecany jest też dostęp do komputerów z łączem internetowym.”.

Podstawa programowa, programy nauczania i podręczniki.

Zasadnicze trudności, widoczne dzięki analizie zebranego materiału badawczego, ogniskują się wokół zagadnień związanych właśnie z tym obszarem..

Za podstawowy cel kształcenia w nauczaniu języków obcych nowożytnych w oddziałach dwujęzycznych przyjęto swobodne porozumiewanie się w języku obcym, w mowie i w piśmie. Zadaniem nauczyciela w oddziałach dwujęzycznych jest „rozbudzenie w uczniach zainteresowania dorobkiem kulturowym i cywilizacyjnym danego obszaru językowego, w kontekście dorobku kraju ojczystego, oraz rozwijanie postaw ciekawości i tolerancji wobec innych kultur. Oczekuje się, że uczeń opanuje pewien zasób wiedzy na temat danego obszaru językowego z zakresu takich dziedzin, jak: literatura, sztuka, historia, geografia, polityka”.

Podstawa programowa nie formułuje natomiast w zasadzie żadnych zaleceń wobec dwujęzycznego nauczania przedmiotów niejęzykowych..

Rozbieżności pomiędzy poznawczymi możliwościami ucznia a jego możliwościami językowymi postrzegane są jako centralny problem zintegrowanego nauczania bilingwalnego. Rozwiązania tego problemu należy szukać w integracji wiedzy fachowej i rozwoju sprawności językowych uczniów.

Głównym celem nauczania bilingwalnego jest rozwój sprawności językowych, które mają służyć zdobywaniu wiedzy przedmiotowej. Sprawności te opisywane są za pomocą kategorii opisu, objaśniania, wnioskowania i oceniania. Warto zwrócić uwagę na fakt, że sprawności konieczne do zdobywania wiedzy przedmiotowej są specyficzne dla danego przedmiotu, ale obejmują także sprawności ogólne, potrzebne w nauce wszystkich przedmiotów szkolnych. Należą do nich posługiwanie się obrazem, analiza grafiki, tabeli, diagramu i schematu. Sprawności te można rozwijać w procesie nauki języka obcego i wykorzystywać na zajęciach z innych przedmiotów prowadzonych w języku ojczystym.

Kluczową rolę w nauczaniu bilingwalnym odgrywa praca z tekstem. Dotyczy to zarówno sprawności rozumienia tekstu w języku obcym (czytanego, słuchanego, nagrań video), jak i tworzenia tekstów fachowych.. Ten aspekt nauczania wymaga zdecydowanie większej uwagi od np. prezentacji list słownictwa. Warto też zauważyć, że zastosowanie strategii mediacji językowej jest możliwe przede wszystkim na poziomie tekstu. Dotyczy to nie tylko tłumaczeń pisemnych i ustnych, ale również parafrazy tekstów w języku niemieckim (przede wszystkim poprzez upraszczanie).

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI